

Lärarytbildningen
Examensarbete
Hösten 2004

Pedagogers deltagande i leken

– sett ur barns perspektiv

Handledare:
Charlotte Tullgren

Författare:
Camilla Fritzon
Jenny Jeppson

Pedagogers deltagande i leken

– sett ur barns perspektiv

Abstract

Detta arbete belyser pedagogers deltagande i leken, sett ur barns perspektiv. Vårt syfte är att belysa hur barn ser på pedagogers deltagande i leken. Vi vill ”se världen genom barns ögon” (Arnér och Tellgren, 1998, s. 70) och med deras ord beskriva hur pedagogers deltagande i barns lek kan te sig för dem. Utifrån frågeställningarna har vi tagit del av barns tankar kring pedagogers deltagande i leken samt om att barn vill att de ska delta. Våra frågeställningar har bearbetats och diskuterats i denna studie och utifrån en kvalitativ undersökning med hjälp av barnintervjuer och barnobservationer har svar framkommit. I litteraturdelen skriver vi om hur olika forskare och författare har sett på pedagogers deltagande i leken ur olika tidsperioder, samt hur det ser ut idag. Det har inte alltid varit lika populärt för pedagoger att delta i barns lek som det är just nu. I resultatet lyfts barns tankar om pedagogers lekdeltagande. Barn vill att pedagoger deltar i leken, men de har även delgett att pedagoger oftast gör annat då de leker.

Ämnesord: Lek, förskola, barns perspektiv, pedagogers deltagande, barnintervjuer

Förord

Detta examensarbete har givit oss en hel del nya tankar och insikter att gå vidare med nu när vi ska ut i ”verkligheten”. Det har varit roligt men ibland tufft att skriva detta examensarbete och att ha fått chansen att genomföra denna studie är för oss bara positivt. Vi har något vi kan ta med oss ut och försöka ge våra framtida kolleger en ny insikt och förståelse för barns synsätt på pedagogers deltagande i leken.

Vi vill tacka alla som gjort detta arbete möjligt. Först och främst vill vi tacka Charlotte Tullgren som har varit vår trogna handledare som ställt upp till 100 %, utan henne hade det aldrig blivit något arbete. Sedan vill vi tacka varandra, för trots lite olika tankar och uppfattningar har vi klarat oss igenom denna period utan några större blåmärken eller tvister och vi är fortfarande vänner. Nästa tack vill vi ge till våra fantastiska medarbetare i handledargruppen som testopponerat och givit bra tips och idéer och hjälpt arbetet att bli där det är idag. Vi vill även skänka ett tack till våra handledare och övrig personal på VFU – platserna som stöttat oss under arbetets gång på förskolan och i barnskolan. Ett stort tack till föräldrar och framförallt barnen för härliga och roliga samtal som har gjort det möjligt för oss att genomföra studien.

Här följer Jennys tack: Jag vill tacka min sambo som har stått ut med mig och varit lyhörd från studiens början till slut, även ett tack till resten av min familj som har stöttat mig under denna process. Jag vill också tacka min övriga släkt och mina underbara vänner för förståelsen att tiden att umgås med dem har varit knaper.

Här följer Camillas tack: Jag vill tacka familjen och särskilt min mamma som fått springa runt och leta upp papper, som jag tappat bort och glömt överallt i huset, samt springa och låna böcker som inte har funnits i Kristianstad. Även övrig släkt och vänner får ett tack för att de varit så tålmodiga och förstående vad gäller brist på tid att umgås. Moster vill jag tacka för att hon lånat ut sin videokamera och för att hon läst arbetet med pennan i hand. Ett sista tack vill jag ge till mina två fantastiska chaufförer som kört mig fram och tillbaka.

Kristianstad, december 2004

Camilla Fritzson & Jenny Jeppsson

Innehåll

FÖRORD	5
INNEHÅLL	6
1. INLEDNING	7
1.1 VÅRA EGNA UTGÅNGSPUNKTER	8
1.2 SYFTE	9
1.3 STUDIENS DISPOSITION	9
2. LITTERATURDEL	11
2.1 VAD ÄR LEK?	11
2.2 OLIKA TEORETISKA PERSPEKTIV PÅ PEDAGOGENS DELTAGANDE I LEK	12
2.2.1 <i>Se men inte röra</i>	13
2.2.2 <i>Pedagoger som inspiration och stöd till lek</i>	14
2.2.3 <i>Att leka på barns villkor – är det möjligt?</i>	16
2.2.4 <i>Barnets syn på pedagogers deltagande</i>	19
2.3 BARNPERSPEKTIV/BARN PERSPEKTIV	20
2.4 LITTERATUR SAMMANFATTNING	22
3. METOD	22
3.1 VAL AV METOD	23
3.1.1 <i>Barnintervjuer</i>	23
3.1.2 <i>Barnobservationer</i>	25
3.2 URVAL	26
3.2.1 <i>Beskrivning av grupperna</i>	26
3.2.2 <i>Bearbetning av material</i>	27
3.3 GENOMFÖRANDE	27
3.4 ETISKA VAL	28
4. RESULTAT	30
4.1 VAD BRUKAR BARN LEKA?	30
4.2 VEM LEKER BARN HELST MED?	31
4.3 VAD GÖR PEDAGOGER DÅ BARN LEKER OCH NÄR DELTAR DE I LEKEN?	33
4.4 PÅ VILKET SÄTT LEKER PEDAGOGER?	36
4.5 HUR VILL BARN ATT PEDAGOGER SKA DELTA I LEKEN?	37
4.6 FÅR BARN LEKA VAD SOM HELST PÅ FÖRSKOLAN?	40
4.7 SAMMANFATTNING AV RESULTAT	41
5. DISKUSSION	43
5.1 BÖR PEDAGOGER DELTA I LEKEN ELLER HÅLLA SIG TILLBAKA?	43
5.2 LEKAR SOM STÖRS AV PEDAGOGER	45
5.3 VAD ANSER BARNEN OM PEDAGOGERS DELTAGANDE I LEKEN?	46
5.4 PEDAGOGERS PLATS	47
5.5 METODDISKUSSION	48
5.6 SLUTSATS	49
6. SAMMANFATTNING	51
7. KÄLLFÖRTECKNING	53
BILAGA 1	56
BILAGA 2	57

1. Inledning

Det här arbetet kommer att belysa barns uppfattningar om pedagogers deltagande i lek. Vi kommer att lyfta forskares och författares olika synsätt gällande pedagogers lekdeltagande ur olika tidsperioder. Det är viktigt att lyfta barns åsikter och tankar. För att barnets självförtroende skall stärkas och lockas till lek bör pedagoger visa lyhördhet, visa intresse, ha lekfull inställning samt att utgå från barnets livsvärld och erfarenhet. Att delta i barns lek innebär att pedagoger måste respektera leken som den är och med pedagogers deltagande kan leken utvecklas framåt.

Enligt läroplanen för förskolan (Lpfö 98) ska verksamheten utgå från barnens erfarenhetsvärld, motivation, intressen och deras drivkraft till att söka kunskaper. Verksamheten ska också ge utrymme för barnens fantasi, egna planer och kreativitet i lek och lärande både inomhus och utomhus. I förskolan ska barnen mötas av en vuxen som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet, vilket gäller både i barngruppen och det enskilda barnet. Leken är viktig för barns lärande och utveckling. I lekens och i det lustfyllda lärandet stimuleras barnens fantasi, inlevelse, kommunikation samt en förmåga till att samarbeta och lösa problem. I den gestaltande leken får barnen möjligheter att bearbeta och uttrycka upplevelser, känslor och erfarenheter. I leken söker och erövrar barnen kunskaper (Utbildningsdepartementet, 1998).

Vi anser att om det fås tillgång till barns tankar och åsikter kan man som pedagog få en verksamhet som bygger på barns livsvärld, vilket innebär att barns tankar och intressen lyfts och speglar verksamheten. Att utgå från barns perspektiv är något som pedagoger borde göra, inte bara för barns skull utan även för deras egen skull. En av anledningarna är att pedagogerna får information av barnen som är mycket värdefull gällande pedagogers förhållningssätt till lek och till deras deltagande. Det är viktigt att få tillgång till barns uppfattningar gällande pedagogers lekdeltagande, eftersom pedagogerna då får ta del av barns åsikter om hur barnen till exempel vill att de ska agera i leken och när de ska delta. En annan anledning är att pedagogerna också ges information om hur barnen upplever sin situation i verksamheten.

I läroplansförslaget *Att erövra omvärlden* (SOU, 1997:157) beskrivs det att pedagogens roll ska vara att observera, delta och inspirera. ”Den vuxne kan ibland också bidra till att stödja och utveckla barnens lek – och läroprocesser genom att själva delta i leken” (SOU, 1997:157, s. 45). Ett medvetet bruk av leken skall präglade verksamheten i förskolan, det framhålls även att leken är viktig för barns utveckling (Utbildningsdepartementet, 1998). Lek är och har alltid varit en central del i förskolans verksamhet, det har alltid varit ett intressant forskningsområde. Det finns en del olika föreställningar kring området lek. Det har setts på barns lek som en bearbetningsprocess, som pedagoger bör stödja men inte störa (Tullgren, 2003).

Det finns många forskare som intresserat sig för lek och valt att lyfta fram lekens betydelse och de betonar vikten av pedagogers intresse för deltagande i leken. Vår inspirationskälla är Knutsdotter Olofsson och vi kommer därför att lyfta henne i arbetet, fortsättningsvis skrivs bara Olofsson. I tidigare forskning har vuxenperspektivet i leken dominerats, vilket innebär att forskare har studerat barns agerande och bedömt det utifrån sina egna perspektiv. Detta har gjort att vi istället valt att titta på pedagogens deltagande i leken sett ur barns perspektiv. Med detta menas att vi kommer utgå från barnet och dess information, både vid samtal med barnen och med observationer från vår sida. Enligt Tullgren (2003) ses leken i nuläget som något viktigt i barns lärande och genom deras lek förstår de sig själva och sin omvärld lättare. Pedagogers roll i leken har lyfts fram mer och mer och nu står pedagogerna inte och observerar leken utan intar en mer aktiv roll i barns lek (Tullgren, 2003).

1.1 Våra egna utgångspunkter

Vi är två studenter som går vår sista termin på lärarprogrammet på Högskolan Kristianstad. Vår inriktning är lek- utveckling och lärande som riktar sig mot de yngre barnen 0-6 år. Eftersom vi inte har läst samma specialiseringar, så satte vi oss ned och funderade på vilket ämne som var intressant och gav oss båda två mycket. Vi kom fram till att leken hade en stor betydelse för oss och att vi stött på ”ämnet” ett flertal gånger under vår utbildning. En av oss har också läst en 20 poängs kurs, ”Lek i pedagogiska miljöer” som har hjälpt oss en bit på vägen och i vårt tänkande.

Leken är viktig för barns utveckling och lärande. Ett medvetet bruk av leken för att främja varje barns utveckling och lärande skall präglade verksamheten i förskolan (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 9).

Vi har valt att skriva om de pedagogers deltagande i leken eftersom vi båda kommer att arbeta inom förskolan i framtiden. Eftersom leken löpt som en röd tråd genom vår utbildning, så har vi förstått hur viktig leken är för förskolebarn. Genom leken bearbetar barn bland annat familjelivet, samhället, medier och det sociala nätverket. ”Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter” (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 9). Det är något som vi vill ta del av, samt att leken ligger oss båda varmt om hjärtat. Leken är en viktig del i förskolans vardag.

1.2 Syfte

Syftet är att belysa pedagogers deltagande i leken, sett ur barns perspektiv. Vi vill ”se världen genom barns ögon” (Arnér och Tellgren, 1998, s. 70) och med deras ord beskriva hur pedagogers deltagande i barns lek kan te sig för dem. Utifrån detta ställer vi följande frågor:

- Vad gör pedagoger då barn leker och när deltar de i leken?
- Hur vill barn att pedagoger ska delta i leken?
- På vilket sätt leker pedagoger?

1.3 Studiens disposition

Vår studie innehåller följande delar:

- Inledning – i inledningen finner man bakgrunden till varför studiens ämne valts, studiens syfte och frågeställningar samt våra egna utgångspunkter innan studiens start. Vi lyfter även litteratur som stödjer ämnesvalet.
- Litteraturdel - litteraturgenomgången kommer att fokusera på pedagogers deltagande i leken. Olika författares och forskares synsätt både positiva och en aning kritiska kommer att belysas under denna del. Det kommer även talas om vad lek är och hur barn ser på pedagogens deltagande i leken.
- Metoddel - i metoddelen beskriver vi det tillvägagångssätt som vi använt oss av för att kunna genomföra studien. Vi presenterar en beskrivning av barngrupperna och miljöerna där materialet hämtats.

- Resultat - i resultatdelen redovisas resultatet och våra tolkningar av barnintervjuerna.
- Diskussion och sammanfattning – I diskussionen diskuteras arbetet utifrån vårt syfte och våra frågeställningar samt utifrån litteraturen. I diskussionen diskuteras även en del frågor och tankar lite djupare än andra, till exempel pedagogers plats i leken samt om pedagoger bör delta i leken eller inte. I sammanfattningen görs en kort resumé av studien.

2. Litteraturredel

I litteraturredelen kommer pedagogens deltagande belysas ur olika forskare och författares syn på pedagogens deltagande i leken, som till exempel Olofsson, Lindqvist, Hjort och Åm. Andra forskare och författare med mer kritisk inställning kommer också att nämnas i denna del som Steinsholt, Tullgren och Rasmussen. Det kommer även talas om vad lek är och hur barn ser på pedagogens deltagande i leken med mer kritisk inställning.

2.1 Vad är lek?

Det finns många olika definitioner på ordet lek i dagens litteratur. Det beror på många olika forskare och de olika teoretiska inriktningar de besitter. I leken blir barn motiverade till att upptäcka saker, de får möjligheten till att lära sig något på grund av att de provar och experimenterar med något de visste förut eller något som de just lärt sig (Fagerli, Lillemyr & Söbstad, 2001). Barn leker utifrån sina erfarenheter och något som de vill veta mer om. De provar sina känslor, uppfylls av rörelseglädje, iscensätter existentiella frågeställningar och försöker genom leken förstå livets mening (Öhman, 1996). Enligt Lillemyr lär barnen känna sig själva och utvecklar sin tillit till sig själva. Han påpekar även att i leken får barn erfarenheter av att få färdigheter i att kommunicera, klara av utmaningar och förhålla sig till andra. Lek är en typisk aktivitet bland barn, den är något lustbetonat för barn, bereder nöje och ger glädje för deltagaren. Lek är en frivillig aktivitet och barnen väljer själva att delta, de går utanför den verkliga världen och in i en fantasivärld, där man om det blir för hemskt kan dra sig ur och ansluta till vardagen. Leken rymmer spänning och den har vissa bestämda regler och en viss ordning, lek är här och nu men är även en förberedelse inför vuxenvärlden (Lillemyr, 2002). Olofsson håller med Lillemyr om att leken är en här och nu- upplevelse och den som deltar i leken glömmet både tid och hunger, man är så uppslukad av leken att man glömmet allt annat (Olofsson, 1991). Enligt Olofsson är leken för stunden och det är inte lätt att återuppta samma lek igen efter ett avbrott, som till exempel vid måltider eller utgång. Barn får ofta tillsägelser som att städa undan för en annan aktivitet ska ta plats i det rummet. Barnens lek har inga framtida mål utan det är deras tankar här och nu som styr lekinnehållet. Hon påpekar även att ”lek är frivilligt och sker för skojs skull” (Olofsson, 1987, s. 11-12).

Steinsholt skriver också om att i leken är barnet oskyldigt och att det glömmet fort, springer hit och dit. Barnet har inga behov av bestämda saker, föreställningar, värderingar och fasta hållpunkter som förutsättningar för sin aktivitet. Barnens lek har inget mål att komma fram till något bestämt. Han menar också att leken är en aktivitet som bara existerar i ögonblicket och att leken inte har något mål utanför sig själv (Steinsholt, 1999).

En aspekt är att barn lär av varandra. I leken vågar barn töja på sina tyglar utan att vara rädda för att bli kritiserade. Leken utgör ett egenvärde för barnen (Fagerli, m.fl. 2001). För att kunna delta i en lek med andra så måste man veta vad som är lek och vad som inte är lek, men det krävs även att barnet har tillräckligt med färdigheter för att kunna delta aktivt i leken. Det är också viktigt att barnet uppfattar lekens rätta tema så det kan vara med och utveckla leken tillsammans med de andra. I leken används barns fantasi som visar tydligt vilken tillit de har till sig själva, de lär sig även hur man kommunicerar och förhåller sig till andra och en erfarenhet att klara av utmaningar. I leken utvecklas även social kompetens, vilket menas att de blir bra på att umgås med andra genom leken. Barn ger på många olika sätt uttryck för sina behov och visar förståelse för omvärlden och lättast för dem att göra det är i leken, eftersom de har lättare för att uttrycka sig genom leken (a.a., 2001).

Förskolan skall sträva efter att varje barn utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 13).

Leken gynnar alltså flera funktioner hos barnet. Leken stimulerar den intellektuella, emotionella, sociala och den fysiskt motoriska utvecklingen. Leken utvecklar och stärker barnets identitet och självkänsla, samt att i leken får barnet även pröva sina värderingar, normer och uppfattningar. I leken gynnas även den kreativa utvecklingen (Fagerli m.fl., 2001).

2.2 Olika teoretiska perspektiv på pedagogens deltagande i lek

Under denna rubrik kommer vi att lyfta hur olika lekforskare ser på pedagogers deltagande i leken, samt hur det sett ut tidigare. Tidigare har pedagogerna iakttagit leken på håll men i nuläget är det populärt med deltagande i leken. Det har inte alltid varit lika självklart att

pedagoger ska delta i barns lek som deltagare. Vi kommer att förklara lite närmare hur man sett på lek under olika tidsperioder.

2.2.1 Se men inte röra

”Barnets självständiga aktivitet i leken har sin självskrivna plats i förskolan och om barnet inte hindras av den vuxne, så blomstrar leken...” detta skriver Braubacher i sin tolkning av Fröbels teori (Lindqvist, 1996, s. 51). Fröbel¹ var föregångaren till det som kallades barnträdgårdar och som långt senare utvecklades till vår nutida förskola. Fröbels systerdotter har inspirerat någon svensk förskola och hon skilde mellan lek och arbete, hon ansåg att leken måste vara fri från förebilder, annars handlade det om arbete. Det har även funnits tankar om att leken är ett sätt att hävda sig från vuxenvärlden och då måste leken vara fri från vuxnas inblandning. Pedagogers roll var därför att observera leken, samt att ge barnen tillgång till rikt lekmaterial. Piaget² menar att om pedagoger ska påverka barns lek bör det ske med yttre medel såsom lekmiljöer och leksaker (Lindqvist, 1996).

Dagens lekforskare har delade meningar om pedagoger ska delta i barns lek eller inte. Enligt Hjort står det i förskolans Pedagogiska Program från 1987 att pedagogens betydelse för leken har betonats mer än någonsin och enligt det programmet ska pedagogernas främsta uppgift vara att ge leken inspiration, tid, utrymme och material, men även engagerat följa leken vid behov (Hjort, 1996). Olofsson tillhör lekforskarna som vill utveckla den fria lekens pedagogik, vilket betyder att pedagogen ska finnas med i barns lekar och påverka deras sociala utveckling (Lindqvist, 1996). Enligt Olofsson (1996) delar barnet och den vuxna världen och skapar ny kultur hela tiden. Är pedagoger inte med i leken, ska de åtminstone finnas i närheten för att ge stöd och för att barnen inte ska hoppa på varandra. Genom ett deltagande i leken skapas det en trygghet för barnen. Olofsson påstår att leken inte uppstår av sig själv utan anser att den behöver näring, detta får leken genom att pedagoger är med och leker och talar lekens språk (Olofsson, 1996). Tullgren menar inte att pedagogen ska avstå från att ingå i barns lek utan hon menar att pedagoger bör tänka efter och vara försiktiga när

---

¹ Fröbel, (1782-1852). Fröbel var barnträdgårdens grundare.

² Piaget, (1896-1980). Piaget var ursprungligen biolog, men utvecklade ett starkt intresse för psykologi och filosofi. Piagets teoretiska perspektiv har haft stort inflytande på pedagogiken. Piaget har fått stor betydelse inom lekforskningen.

de deltar i leken. I ett lekdeltagande kan pedagogen styra leken omedvetet till sitt (Tullgren, 2003).

2.2.2 Pedagoger som inspiration och stöd till lek

Här nedan kommer en beskrivning av tre forskare, Olofsson, Lindqvist och Åm som har inspirerat till detta arbete.

Olofsson har hämtat sin inspiration av Bateson och Garvey. Enligt Olofsson definierar Bateson att lek är det vi signalerar som ”detta är lek”. Med detta menas att lek är en mental inställning, ett förhållningssätt till verkligheten, där det som sker inte är vad det ser ut att vara, det är på lek. Man transformerar verkligheten till något annat (Olofsson, 1991). Enligt Olofsson ses pedagogens roll i leken genom tre viktiga aspekter, att ge barnen tid för lek, att inte onödigt störa barnens lek samt att delta ofta i barns lekar (Olofsson, 1996). Olofsson menar att det är vuxna som introducerar leken i barns liv och hon jämför det med språket. För att talet skall utvecklas måste den vuxne tidigt tala med barnet, läsa för det, lyssna på det och besvara dess joller (Olofsson, 1991). Det samma gäller för leken menar Olofsson. Man måste lära sig vad lek är, vad man leker och hur man leker och detta gör man bäst genom att möta lekfulla pedagoger som låtsas, rider ranka, leker med ord och känslor och vad det nu kan vara man kan leka. Bara fantasin sätter gränser. Hon tar också upp att vuxendeltagandet är viktigast för de yngre barnen. Äldre barn klarar oftast av att leka bättre och det är viktigt att låta de få leka ensamma, när de leker bra och intensivt. Att delta i barns lek som en vägledande pedagog som inte dominerar leken, bör vara pedagogens uppgift (Olofsson, 1987). För att leken ska frodas är det nödvändigt att barn och pedagoger är klara över de tre lekreglerna samförstånd, turtagande och ömsesidighet. Pedagoger behöver oftast bara finnas till hands för att skänka trygghet (Olofsson, 1991). Enligt Lpfö 98 skall:

Barnen få stimulans och vägledning av vuxna för att genom egen aktivitet öka sin kompetens och utveckla nya kunskaper och insikter (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 10).

Det är viktigt att pedagoger respekterar och tar barnens lek på allvar. ”Det mest betydelsefulla för att leken ska frodas i en barngrupp är pedagogens inställning till barn, barndom, lek och lekfullhet” (Olofsson, 1996, s. 176). När pedagoger deltar är det lätt att få med många barn i leken så ingen lämnas utanför och inte får delta. De har då möjligheten att hjälpa barn in i

leken genom att själva vara med och leka, vilket är ett enkelt sätt att lösa konflikter som kan uppstå barn emellan. Genom pedagogers deltagande kan leken utvidgas genom att pedagoger kommer med inlägg och ställer frågor (Olofsson, 1996). Trots all glädje och kunskap som barn kan få genom lek, kan det innehålla många upprepningar. Det har hävdats att pedagoger ska hjälpa barn att utveckla sin lek, genom att stimulera, utmana eller att uppmuntra barnet (Smith, 1995).

Lindqvist lägger stor vikt i att arbeta med lektema där pedagoger gestaltar figurer och handlingar för att på så vis skapa en gemensam lekvärld med barnen (Lindqvist, 1996). Att som pedagog jobba med ett lektema innebär att de får en mer intressant roll för barnen. Genom gestaltningar blåser man liv i leken, det räcker sällan med att "bara en vuxen" är med och leker på barnens villkor för efter några dagar behövs världen laddas igen med en ny gestaltning (Lindqvist, 2002). Lindqvist inspireras och tolkar leken utifrån Vygotskijs grundläggande teorier om lek. Vygotskij menar att ett socialt samspel är den viktigaste drivkraften i barns utveckling och utgår från att lärande styr utvecklingen. Vygotskijs huvudtes är att barn lär bättre och mer i en gemenskap med andra som kan mer än de själva inom det aktuella området. När barn samarbetar med pedagoger eller mer kunniga kamrater kan det bidra till att barn skapar kunskap tillsammans, samtidigt som de samspelar med varandra. I en åldersblandad grupp ger det något mer utöver lekkontakter. Han menar att de mindre barnen lär av de större och att de större finner själv lust att delta i de mindre barnens aktiviteter (Williams, Sheridan & Pramling Samuelsson, 2002).

Åm (1992) menar att om pedagoger visar sitt intresse för lek så uppmärksammar barnen det och de blir inbjudna till lek. Genom att delta i leken ser man leken på ett annat sätt än om man observerar den utifrån. I leken är man underkastad vissa oskrivna regler och den som vill vara med i leken måste underordna sig dessa. Pedagoger måste också underkasta sig lekens regler, då uppstår en jämställdhets känsla mellan barn och vuxen. Kanske är det så att det stärker barnet självkänsla i förhållande till pedagogerna. Åm nämner också att när pedagoger deltar i leken, öppnar sig ibland barn som är rädda för något och berättar det, för att sedan kunna bearbeta det i leken med pedagoger. Pedagoger kan ha olika roller/beteende i leken. Åm beskriver fyra beteendemönster. Den ena innebär att man leker parallellt med barnet, detta kan vara bra för ett barn som har svårt att hålla kvar vid en lek en längre tid. Ett annat beteende som hon beskriver är när pedagogen leker med barnen i en rollek, här går de in som en i leken och blir tilldelad en viss roll av något barn. Detta kräver mer av pedagogen men det ger också

mycket för både barnen och pedagogen. Enligt Åm får man som pedagog här ett annat sätt att agera även i de vuxenstyrda aktiviteterna, de har mer förståelse och tar mer hänsyn till barnens behov och känslor. Att observera barns lek är också oerhört viktigt. Ett annat beteende kan vara att pedagoger inte ingår i leken som en roll, utan utnyttjar situationen till att kommentera innehållet i barns lek. Pedagogerna utvidgar då inte barnens lek och detta kan då leda till att barnen tappar intresset och att leken spårar ur. Om vi går tillbaka till pedagogen i rolleken så kan det ha flera funktioner, inte minst att man lär sig så väldigt mycket av barnen, de är ju trots allt experter på lek (Åm, 1992).

2.2.3 Att leka på barns villkor – är det möjligt?

Att delta i leken på lekens och barnens villkor innebär att pedagogen som deltar i barns lek blir en likvärdig medspelare utan att dominera eller ta för mycket initiativ. Enligt Olofsson är det krävande att följa med i barnens fantasier som pedagog, eftersom man hela tiden måste förstå hur barnen tänker och följa med i deras fantasier (Olofsson, 1996). Hon påpekar också att en duktig pedagog anpassar sig lätt för barnens behov. De tar en roll i leken och ingriper bara då det behövs, när den urartar exempelvis, handleder och ger förslag till lösningar vid praktiska problem som rekvisita. Ibland deltar pedagoger inte alls i leken. När pedagoger går in i leken och intar en roll kan de utvidga och berika leken utan att barnen märker det. Pedagoger kan också hjälpa barnen förstå varandras idéer och förklara (Olofsson, 1991). När pedagoger deltar i barnens lek innebär det att man bjuder upp till lek och visar att man vill vara med och leka. Att följa barnen och visar intresse för det barnen gör och att man försöker hjälpa barnen att genomföra det tilltänkta. Gör man detta som pedagog innebär det att man håller leken levande och sätter sina egna idéer åt sidan. Det är viktigt att förstå att det inte är pedagogen som ska vara kreativ utan de möjligheterna ska barnen ges, samt ska barnen uppmuntras att ta initiativen. Det är pedagogernas plikt att varje barn kan känna en trygghet, så de vågar ge sig hän i leken (Olofsson, 1996). Enligt Lpo 94 är ett mål att sträva mot att varje barn känner trygghet i gruppen och de får lära sig att ta hänsyn och visa respekt för andra (Utbildningsdepartementet, 1994). Genom att leka intimt med barnen kommer man att dela fantasier med dem. Man vet vad de gjort och hur de resonerar. Det är viktigt att pedagoger engagerar sig och visar barnen intresse. Det gäller att vara lyhörd för barnens intresse och önsknings samt föräldrarnas. Som pedagog måste man kunna förstå och se barns livsvärld utifrån deras erfarenheter och inte titta på sina egna förställningar om hur barn skall

vara. Det är viktigt att pedagoger försöker förstå barnet och dess behov genom deras ögon (Olofsson, 1996).

Rasmussen tar upp att om pedagogerna är vänliga, lyhörda och tillmötesgående gentemot barnens önskningar och idéer sätter det sin prägel på deras lekar (Rasmussen, 1993). Lekfullheten är viktigt för att skapa välbefinnande och leklust hos barnet. Ett annat sätt att skapa ett välbefinnande är pedagogens sätt att underordna sig barnen, att utrymme ges barnet och att deras förslag och idéer följs upp (Tullgren, 2003). Pedagoger ska även vara hjälpsamma och stöttande medlekare. För att få igång en lek måste de själv komma med inspiration, förslag och idéer, man måste helt enkelt lära sig leka (Olofsson, 1996).

Enligt Olofsson skapar pedagoger en förtrollad atmosfär genom sina egna förhållningssätt menar hon att man visar respekt för leken. Med det menas att pedagoger inte avbryter barns lek utan vidare eller stör leken på något vis (Olofsson, 1987). Enligt Olofsson är det ett störningsmoment för barnen om pedagoger går in och ut ur rummet, barnen blir då oroliga och leken fortskrider oftast inte. Pedagoger måste uppmuntra barn till lek och inte störa dem i onödan, utan värna om leken så barnen får leka ifred. Skulle leken bli avbruten ett flertal gånger så ger barnen upp och ägnar sig åt något annat. Ofta räcker det som pedagog att vara tillgänglig för att rycka in när det behövs. När man tillrättavisar och moraliserar brukar leken dö ut ganska så snart. Ibland är leken så uppslukande och intensiv för barnen, då borde vi visa all respekt och njuta av barnens engagemang (Olofsson, 1991). Ytterligare något som Olofsson påpekar är att pedagoger bör tänka på är att ge barnen tid för lek, att försöka delta ofta i barns lek och att inte försöka störa leken. Ofta får barnen sluta sina lekar när det är dags att gå ut eller när det är dags att äta någon måltid. Det är ofta pedagogerna som stör leken just på grund av att deras planerade aktiviteter uppfattas som viktigare än barnens. Något som pedagoger har lärt sig, är att deras planering är viktigare än det barnen gör. Därför är det lätt att pedagoger ofta går och säger till barnen att sluta leka, börja plocka undan för att gå ut eller äta mellanmål (Olofsson, 1996).

Ett annat sätt att se är som Tullgren beskriver i sin avhandling om hur pedagoger gärna styr leken när de deltar. Hon menar att i styrda aktiviteter som hålls av pedagoger råder det tydliga regler för vad barn lämpligast bör göra och regler för hur, när och med vem det är lämpligt att tala. Men i leken tillåts en annan ordning, barnen har större möjligheter att röra sig och de får

tala med vem de vill och när de vill, vilket ibland kan bli stökigt och högljutt. Tullgren talar om en styrning som är osynlig men ständigt närvarande. Hon menar att lekande pedagoger har goda möjligheter att övervaka barnen i den mening att observera, korrigera och kontrollera leken och barnens handlingar. När pedagoger deltar i leken ges goda möjligheter att övervaka, med det menar Tullgren en övervakning som är dold i pedagogens lekande men som hela tiden är närvarande och kan göras synlig när som helst. Hon menar också att övervakning skapar goda kunskaper om dem man övervakar, en kunskap som kan användas i styrningen. Att delta i barns lekar medför goda möjligheter att observera barnen och få en chans att lära sig mer om varje barns sätt att vara. Övervakningen är kontinuerlig i lekar som pedagoger deltar i. Tullgren talar om två "frirum", tillfällen där övervakningen är frånvarande. Ett exempel på ett frirum kan vara en stor lekhall. Det första är det som skapas av barnen och som bekämpas av pedagogerna, det andra är det som skapas av pedagogerna som barnen utnyttjar. Det gör barnen genom att dra sig undan, leka bakom stängda dörrar och befinna sig på platser där de inte syns. Det medför att pedagogerna söker upp barnen, gör en observation och korregerar dem på olika sätt. Det med frirum är en styrning mot det aktiva och fria barnet. Barnen får lov att springa av sig och leva ut sina behov av rörelse och aktivitet. Samtidigt som man tillåter barnen att göra det så regleras vilda och högljudda lekar. Lekarna tillåts i frirummen men ingen annanstans, men de är samtidigt bortstyrda från verksamhetens centrum. Pedagogernas lekfullhet gör att barnen lockas till att leka aktivt men det gör också att de leker på "rätt" sätt. När man som pedagog antar ett lekfullt förhållningssätt gentemot barnen får man också tillgång och tillträde till leken som gör det möjligt för oss att styra lekens innehåll och hur barnen ska agera (Tullgren 2003).

Enligt Tullgren (2003) menar Steinsholt att vi tyglar leken genom att vi rationaliserar den. Alla lekar betraktas inte som nyttiga, det finns de lekar som anses mer bidragande till lärande och utvecklande och det finns de lekar som anses mindre nyttiga, de kaotiska och oberäknliga lekarna. Det är oftast de lekar som pedagoger är emot och som de sällan deltar i, då de gärna försöker lugna ner lekarna. Han menar också att leken används för att skapa förberedande vuxna. Han menar att vi bör göra lek och lekmiljöer mer tillgängliga för barnen, då målet hela tiden är förberedande för något som komma skall.

En annan forskare, Rasmussen, skriver att leken inte är något fenomen med en klar och tydlig formel. Enligt Rasmussen är leken ambivalent och varierande. Han menar att kaoset finns

med i lekar med förvirring, glädje, dumdristighet, snabba kroppsrörelser, tanklöshet, tumult, maktutövning och våldsamerheter. Detta menar han att det har förbisetts av andra lekforskare som hellre framhåller låtsaslekar exempelvis mamma-pappa-barn, tjuv och polis eller turtles. Rasmussen menar även att springa runt och skrika är lek för barnen, barn kan tycka att det är roligt att till exempel springa i en tunnel och skrika. Det är lätt att idealisera leken och bara se det man vill se, med det menar Rasmussen lekens positiva och rationella sidor. Han anser att det är svårare att se att även de vilda, farliga, stökiga våldsamma och de irrationella sidorna också kan vara lek. Det är då lätt att pedagoger går i och förbjuder och begränsar barnens lek. Ett exempel på detta är att barn får på en förskola klättra i träd och på en annan sågar de av grenar längst ner så barnen inte kan klättra eftersom det anses vara farligt (Rasmussen, 1993). Här kan vi se att det finns många olika uppfattningar kring pedagogers deltagande i leken.

2.2.4 Barnets syn på pedagogers deltagande

Hur barn skapar sig en uppfattning kring pedagogers syn på lek får de till stor del utifrån budskapen som de sänder. När pedagoger väljer att delta i eller att de känner sig tvungna att blanda sig i, får barn väldigt snabbt uppfattningen om att det är de aktiviteterna som anses viktiga (Abbott, 1995). Enligt Hjort uppfattar barnen att deras lek är en barnangelägenhet och att pedagogerna mest använder tiden då barn leker till att planera andra aktiviteter. De lägger ner mer energi på de vuxenstyrda aktiviteterna än på barns fria lek. Den fria leken prioriteras inte på många förskolor, utan arbete med tvärgrupper eller liknande kommer som första prioritering. Det blir även många avbrott för städning innan middag m.m. Enligt en pojke i Hjorts bok anser barn att pedagoger inte tycker om vilda lekar, det ska vara ”snälla lekar” där det inte är spring eller stim, det kan även hända att pedagoger går in i barns lek för att lunga ner den (Hjort, 1996). Tullgren tar också upp detta i sin avhandling där hon skriver att en vild draklek övergår i en matlek där omsorgen är det största temat. Detta gör leken genom att pedagogen deltar. Hon skriver även att i lekar där pedagoger deltar har otäcka figurer och figurer med dramatiska inslag eller olagliga inslag svårt att få utrymme, de accepteras inte på samma sätt av pedagogerna (Tullgren, 2003).

Hjort kom fram till att missnöje fanns hos barnen gällande pedagogens förhållningssätt till leken. Frustration och uppgivenhet var något barnen upplevde när pedagoger störde eller

avbröt leken för måltid och dylikt. Barnen i hennes undersökning var missnöjda med pedagogernas sätt att ta bort barn ur leken eller tillföra nya barn eftersom pedagogerna angav regler och principer utan att känna till hur barnens egna regelsystem fungerade (Hjort, 1996). Strander skriver om en flicka som gått på ”dagis”. Flickan berättar att pedagogerna inte deltog i lekar som mamma, pappa, barn, medan deltagandet var större vid pyssel som att rita och brodera (Strander, 1997).

2.3 Barnperspektiv/barns perspektiv

Våra teoretiska utgångspunkter för denna studie är barns perspektiv. Det finns två olika perspektiv att utgå ifrån; barnperspektiv och barns perspektiv. Att ta ett barnperspektiv menas att tillvarata barns villkor och se till barns bästa. Barns perspektiv menas att pedagoger använder sig av barns egna föreställningar, barns egna ord och barns synvinklar på saker och ting för att få en uppfattning om deras livsvärld. Denna studie har valts att göra ur barns perspektiv då det gäller barns tankar och åsikter kring pedagogers deltagande i leken.

Barnperspektiv skrivet som ett ord sätter fokus på ett perspektiv som syftar till att tillvarata barns villkor och verka för barns bästa eller för att studera en kultur skapad för barn. Barns perspektiv innebär emellertid att barnen själva har lämnat sitt bidrag (Halldén, 2003).

”Begreppet barnperspektiv ska utgå ifrån en respekt för barnets fulla människovärde och integritet och det ska betraktas som expert på sin egen situation.” (Cederborg, 2000, s. 17). Hon menar vidare ”att som vuxen anta ett barnperspektiv förutsätter empatisk inlevelseförmåga men också en strävan mot att försöka identifiera barnets situation” (Cederborg, 2000, s. 14). Cederborg säger också att barnperspektiv innebär att de professionella ska lyssna på barnen i så stor utsträckning som det är möjligt och detta för att få en klarare bild av vad barnen anser om sin egen situation (a.a., 2000).

Halldén skriver att barnperspektiv måste innehålla barns perspektiv, men att det även kan tolkas av pedagoger och forskare. Informationen måste inte komma från barnet självt, medan i barns perspektiv är det barnens syn som är det viktiga. Hon menar även att det inte går att förstå barns situation enbart genom att lyssna på vad barnen har att säga (Halldén, 2003).

När man talar om barnperspektiv uppfattar vi att det handlar om hur vuxna ser på barns situation. Uttryck som brukar användas är t.ex. barns bästa, barn i centrum eller barns rätt rent allmänt samt då vuxna ser

barnet och uppmärksammar dess behov och önskningar. Men då man talar om barns perspektiv anser vi att det är barnens egna föreställningar om sina liv det handlar om, t.ex. att se med barns ögon och att se ur barns egen synvinkel eller rättare sagt hur barnen ser ur sin synvinkel och hur barnen ser med sina ögon (Arnér & Tellgren, 1998, s. 70).

För att pedagoger ska få tillträde till barnets livsvärld måste de förstå och kunna se med barns ögon och inta barnets perspektiv. Det innebär att pedagoger måste anstränga sig för att kunna bli delaktig i barnets livsvärld, vilket kräver en aktiv vuxenroll som visar intresse och engagemang (Emilsson, 2003). Strander lägger tonvikten på att leva sig in i hur barn tänker och känner, avsikten med det är att förstå deras behov och handlingar (Strander, 1997).

För att vi ska kunna förstå barns perspektiv är vi anvisade till att tolka det barn säger eller gör samtidigt som våra föreställningar om barns perspektiv styr vår tolkning. Med andra ord, att förstå det barn uttrycker som meningsfullt. Det är också nödvändigt att mot bakgrund av hela sammanhanget fråga sig vad barnets verbala uttryck eller barnets handlingar kan vara ett uttryck för (Säljö, 2000). Att bli skicklig i att tolka och förstå barns perspektiv och möta och utmana varje barn utifrån deras livsvärldar och intentioner, är en utmaning för pedagoger (Johansson, & Pramling Samuelsson, 2003). Barn är sociala deltagare som deltar i att skapa kunskap och kultur, därför är det viktigt att ta reda på vad barn själva ger uttryck för om sin lek. För att synliggöra leken ur barns perspektiv, görs samtal och intervjuer med barnen om deras lek (Löfdahl, 2002).

Att mötas i en ömsesidighet handlar om att tillsammans kunna dela upplevelser med barnen. I leken kan utmaningen för pedagogen handla om att låta sig själv delta i barns lek. Att fånga ögonblicket genom att kanske vara cirkusdirektören som ska presentera alla djuren eller vara en restaurangbesökare. Det krävs stor medvetenhet hos pedagogen för att kunna ta tillvara på den möjligheten att bli delaktig i barnets livsvärld (Emilsson, 2003).

Näsman säger att det första steget till ett barnperspektiv är att framhäva barn som en social kategori och räkna barn. De ingår sällan i någon egen social kategori, utan underordnas vuxna (Näsman, 1994). För att man ska kunna skapa en gynnsam miljö där barnen trivs bör pedagoger ta ett barnperspektiv och se vad det är som intresserar barnen och hur de förstår sin omvärld (Olofsson, 1996).

2.4 Litteratur sammanfattning

Forskare och författare har haft olika inställningar till pedagogers deltagande i barns lek och det har sett olika ut genom tiderna. Förr ansågs pedagogernas uppgift vara att observera och berika barn med yttre medel, så som leksaker, medan i dag är det mer acceptabelt att delta tillsammans med barnen i olika lekar. Det finns väldigt lite forskning och litteratur om barns tankar kring pedagogers deltagande i lek, därför ville vi undersöka detta närmare och kommer därför i denna studie att intervjua barn.

3. Metod

I den här studien studeras pedagogers lekdeltagande ur barns perspektiv. I metoddelen nedan beskrivs tillvägagångssättet för hur information samlats in. En beskrivning görs av barngrupperna och miljöerna där materialet hämtats.

3.1 Val av metod

I detta arbete används både primär- och sekundärdata. Primärdata består av observationer och intervjuer som vi kommer att genomföra i vår undersökning. Medan sekundärdata består av kurslitteratur, artiklar, information från Internet och övrig litteratur (May, 2001). Sekundärdatan vi har använt oss av är kurslitteratur, avhandlingar och övrig litteratur. Eftersom vi valt en problemformulering där vi söker pedagogens deltagande i leken sett ur barns perspektiv, faller det sig därför naturligt för oss att utgå från en kvalitativ undersökningsmetod. Vid en kvalitativ undersökning innebär det att forskaren, utifrån sin egen förståelse, fördjupar sin kunskap om det undersökta. Den kvalitativa undersökningsmetoden ställer högre krav på forskaren och är mer tidskrävande. Tidskrävande i den bemärkelsen att det framförallt handlar om att bearbeta och tolka intervjuer och texter (May, 2001).

När vi valde detta ämne till vårt examensarbete ville vi se på leken ur barns perspektiv, om vad barn ansåg om pedagogers lekdeltagande. Därför valde vi att intervjua barn i förskola och förskoleklass med hjälp av en videokamera. Vi använde videokameran som hjälpmedel vid intervjuerna eftersom barnens kroppsspråk och mimik förtydligar deras svar. Vi anser att med hjälp av videokameran kan man gå tillbaka och se intervjuerna om och om igen. Detaljer som man annars hade missat om man endast använt sig av papper och penna synliggörs på detta sätt.

3.1.1 Barnintervjuer

Eftersom vi utgår ifrån barns perspektiv och är inriktade på barns perspektiv valde vi att arbeta med barnintervju som en metod. Cederborg (2000), samt Doverborg och Pramling

Samuelsson (2001) beskriver i sin litteratur olika tillvägagångssätt man bör uppmärksamma vid intervjuer med barn och detta har vi tagit fasta på. De skriver till exempel att man så långt som möjligt ska använda sig av öppna och lätta frågor som barnet kan förstå. Vad och hur frågor är bra, liksom frågor där man ber barnet berätta och utveckla sitt svar till exempel hur tänker du om detta? Man bör undvika frågor där barnet måste gissa eller ja och nej frågor, eftersom dessa frågor oftast inte ger någon större bild av vad barnet tycker och tänker (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2001). Något som man inte bör göra är att ställa frågan ”*varför*”. På grund av att när den frågeställningen ställs så kan barnet bli nervöst och rädd för att ge fel svar till intervjuaren. Ordet varför låter väldigt hotfullt, aggressivt, utmanande och påminner om ett så kallat förhör. Frågan skrämmer och därför bör vi istället börja samtalen med ”*jag undrar*” eller ”*berätta för mig*” och så vidare. Detta gör att barnen känner mindre press och deras tankeverksamhet kommer igång (Chambers, 1993).

För att barnen ska kunna delge intervjuaren något av värde förutsätter det att barnet har vunnit förtroendet för den som intervjuar. Beroende på hur väl man känner barnet får man olika uttömmande svar från barnet. Har man ingen bra kontakt med barnet kan det vara mer återhållsamt med svaren (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2001). Det bör endast vara intervjuaren och barnet som intervjuas i rummet och det ska gärna vara ett rum där det inte springer andra barn och vuxna förbi och där barnen känner sig trygga och har varit förut (Cederborg, 2000; Doverborg & Pramling Samuelsson, 2001). Man bör enligt Cederborg (2000) undvika att sitta mitt emot barnet med ett bord emellan eftersom detta skapar onödig distans. Doverborg och Pramling Samuelsson menar dock att man bör sitta mitt emot barnet man intervjuar (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2001). I båda böckerna menar författarna att det är oerhört viktigt att visa barnet respekt och förståelse, samt lyssna färdigt på barnet innan man ställer nästa fråga. Att intervju barn som egentligen inte vill just då, som är upptagna med annat och inte har tid, är ingen bra ide, inte heller att ta in ett hungrigt eller trött barn. Detta ger inte den rätta bilden av vad barnet anser i olika situationer och barnen svarar eventuellt bara rakt ut, det de tror att intervjuaren vill höra, så de kan återgå till det som upptog deras uppmärksamhet. Att avsätta tid till intervjun är viktigt, barnen måste få tid på sig att tänka ut svaren och de måste känna att de vill delta med sina åsikter och att de inte missar något roligt under tiden som intervjun pågår (Cederborg, 2000; Doverborg & Pramling Samuelsson, 2001). De menar vidare att videokamera eller bandspelare är hjälpmedel som är väldigt användbara och nästan ett tvång vid en intervju med barn. Det är så mycket mer än bara det talade språket som kommer fram vid en intervju, allt det barnen förmedlar genom

kroppsspråk och mimik försvinner om det inte spelas in med hjälp av en videokamera. Det är även svårt att få med allt ett barn säger om man enbart använder sig av papper och penna. Bandspelaren hjälper oss som intervjuare att fokusera på barnet och dess svar och underlättar i arbetet med att ställa rätt följdfrågor. De menar även att det så gott som är omöjligt att få med allt barnet säger om det enbart dokumenteras med hjälp av papper och penna. De anser också att man alltid bör berätta för barnet vad målsättningen med intervjun är och hur den kommer att gå till, samt be barnet att säga ifrån så fort de inte förstår frågan, eller inte vet vad de ska svara. Det är viktigt att presentera sig för barnet innan man börjar sin intervju och visa eventuella hjälpmedel som finns i rummet, till exempel videokamera och bandspelare. Doverborg och Pramling Samuelsson (2001) vill belysa vikten av att göra intervjun mer till ett samtal än ett förhör, medan Cederborg (2000) som mer är inriktad på utredningsarbete inte belyser denna aspekt. Vi kommer att använda oss av Doverborg och Pramling Samuelssons metod.

En sammanfattning i slutet av intervjun är alltid bra. Här kan man reda ut eventuella missförstånd och få en klarare bild av vad barnet egentligen sagt och menat, samt fråga om det är något mer barnet vill berätta. Barnen ska även få höra på en del av det inspelade materialet om dem så önskar. Avsluta alltid samtalet med att tacka barnet för intervjun (Cederborg, 2000; Doverborg & Pramling Samuelsson, 2001).

3.1.2 Barnobservationer

En annan metod som vi har använt oss av är observation, som innebär i ett pedagogiskt sammanhang att man iakttar och uppmärksammar en specifik företeelse (Lökken & Söbstad, 1995), i vårt fall lek. Olofsson talar om två olika observationsmetoder, direkt observation och deltagande observation. Med direkt observation menas att observatören håller sig passiv och registrerar vad det är som sker medan i deltagande observation är observatören delaktig (Olofsson, 1991). Båda observationssätten användes i studien för att veta vad barnen pratade om och vilka frågor som kunde vara relevanta för arbetet. Eftersom det är svårt att ställa de rätta frågorna som inte är ledande eller ja – och nejfrågor är det viktigt att pedagoger observerar barnen i deras lek även om vi inte deltar. Detta på grund av att vi kan då få igång en diskussion med barnen om vad det var som hände till exempel i ”borgen” på förskolans utegård.

3.2 Urval

Vi valde att intervjua barn som vi träffat under vår VFU (verksamhetsförlagda utbildning), vilket var det sista praktiktillfället under vår utbildning. Beslutet att göra undersökningarna på praktikplatserna gjordes då chansen var stor till att skapa en god kontakt, samt en bra relation och skapa ett förtroende. Detta krävdes för att skapa den tryggheten som fodras för ett gott samarbete under intervjutillfällena. Undersökningen riktar sig till barn i förskolan 3-5 år och barn i barnskolan³ 6-7 år.

3.2.1 Beskrivning av grupperna

I beskrivningarna av grupperna tar vi även upp inne och ute miljön på förskolan samt i barnskolan. Undersökningarna är gjorda på en förskola (i en mindre stad) och i en barnskola (F-2 i en medelstor stad) i Skåne.

Gruppen i förskolan bestod av 19 barn i åldrarna 3-5 år, 8 flickor och 11 pojkar. I förskolan hade barnen ett relativt stort lektrum som de lekte mycket i. Lekrummet ligger mellan två avdelningar som båda har tillgång till. I rummet fanns det tillgång till en tjock madrass, ribbstolar, dockvrå och en stor plats att röra sig på. Barnen hade också på sin avdelning tillgång till ett byggrum, där det fanns klossar att bygga med men det fanns också maskeradkläder och ett dockskåp. I detta rum behövde de inte städa förrän sista dagen i veckan. I målarrummet hade barnen tillgång till papper, kriter, saxar, målarfärg och penslar. I rummet stod ett bord med ett antal stolar, som de också brukade äta middag vid. I detta rum ägde intervjuerna plats, eftersom lugnet fanns där och man kunde stänga in sig. De hade också ett allrum där många av barnen befann sig. Där fanns det tillgång till mycket lekmaterial, såsom pussel, barbiedockor, bilar och spel. I ett annat rum fanns det tillgång till kuddar och mindre madrasser. I framtiden kommer det rummet att användas som ett temarum.

Förskolans utemiljö var fin med en stor klätterställning, sandlåda och gungor samt en massa stubbar som låg på marken. Barnen hade också tillgång till cyklar, vilket var mycket populärt. På gården finns också träd som barnen fick klättra i.

---

³ Barnskola är en F – 2 klass, vilket menas att förskolebarn och barn i skolår ett och två går i samma klass.

I barnskolan fanns det 26 barn i åldrarna 6–8 år. Barnen går i samma klass men är uppdelade under vissa lektioner där varje åldersgrupp arbetar för sig. Tiden ägnades största delen åt att vara i förskoleklassen, där det fanns 8 barn, 4 flickor respektive 4 pojkar. I barnskolan hade förskolebarnen ett rum som de kallade ”Boet” och i detta rum var de den tiden då de inte var med ettorna och tvåorna i klassrummet. Här hade de lite leksaksbackar med olika leksaker i, ett fyrkantigt bord med stolar runt, samt olika lådor med ritmaterial, så som kriter, papper, saxar mm. Detta rum användes även flitigt på frids. Barnen hade också tillgång till ett annat rum som de kallar för ”Allrummet”, detta rum användes inte så mycket under skoltiden, men det var alltid barn där under fritidstid. Vi uppfattade att ”Allrummet” under skoltid var ett grupprum för ettor och tvåor. Det var också i Allrummet som intervjuer ägde rum.

Utemiljön var en stor skolgård, som var relativt nyrenoverad. De hade gungor, en klätterställning, cementrör, ett hinderbaneliknande område, fotbollsplan och basketmål, men även buskar och träd som var bra att gömma sig bakom, eller att klättra i. Barnen verkade mycket nöjda med sin utemiljö och det var en bra miljö att leka och låta fantasin flöda i. Under fritidstid fanns där även tillgång till cyklar.

3.2.2 Bearbetning av material

Vi har valt att i fortsättningen skriva i vi-form, även om vi har gjort våra undersökningar på två olika håll. Bearbetningen av vårt material har vi gjort gemensamt genom att gå igenom intervju för intervju samt fört över intervjuerna från videon till papper. Vidare sammanställdes och jämfördes svaren från de två praktikplatserna till att hamna under rubriker där vi lyft fram intressanta och roliga tankar från barnen. Dessa diskuterades och kommenterades sedan.

3.3 Genomförande

Ett val som gjordes var att intervjua barn enskilt och inte i grupp eller par. Att intervjua barnen enskilt gav oss också möjligheten till att ge varje barn mer utrymme att svara och mer tid att fundera. Är de i grupp är det lätt att barnen påverkar varandra och det är inte så säkert att man får fram svar som barnen verkligen menar. Det finns givetvis både för och nackdelar med både grupp och individuell intervju. I en gruppintervju kan man få mycket givande och roliga diskussioner, som gör att andra tankar och perspektiv väcks hos barnen. Nackdelen med

att ha en gruppintervju kan vara att det tysta barnet försvinner i mängden medan det pratglada barnet tar över samtalen. En fördel vid enskild intervju är att uppmärksamheten läggs på just det barnet för en stund, många barn kan känna sig speciella att just de kan tillföra något (Doverborg & Pramling Samuelsson, 2001).

I intervjuerna är det flest pojkar som svarat eftersom en del av flickorna varit för små för att göra en intervju med och någon har varit sjuk en längre tid och därför inte kunnat närvara vid intervjutillfällena. Barnen i intervjuerna har varit i åldrarna 3 till 7 år. I barnskolan genomfördes intervjuer med fem barn i förskoleklass och två barn i ettan. Vi gjorde även intervjuer med fem barn på förskolan. Ett bortfall har dock förekommit och detta på grund av att vi under videobearbetningen upptäckt att ljudet i en av intervjuerna var så svagt att det inte gick att höra. Flickan pratade så tyst så vi fick nöja oss med att observera och registrera det hon sagt.

En pilotstudie gjordes på en flicka i fem års ålder för att se om frågorna⁴ var lämpade till barnens nivå. Responsen från flickan var positiv, hon förstod våra frågor och kunde svara relevant på dem. Pilotstudier gjordes dock inte på de yngre eller äldre barnen.

Vi valde från början att inte använda oss av någon parintervju på grund av att vi ansåg att barnen skulle påverka varandras svar. Men vid ett tillfälle när vi skulle intervju en pojke så ville en annan också följa med. Vi bestämde oss för att han också skulle få följa med. Vi var rädda för att om vi hade nekat honom den gången hade han kanske inte velat följa med vid ett senare tillfälle. I intervjun visade det sig att den ena pojken tog över samtalen och den andre som följde med som andra person fick tyvärr inget större talutrymme i intervjun. Vilket bidrog till att vi valde att intervjua pojken ensam vid ett senare tillfälle.

3.4 Etiska val

I detta arbete har det genomförts en hel del intervju med olika barn. För att upprätthålla en förtroendefull relation såväl barn som föräldrar och vara lyhörda för deras synpunkter, skickades det ut ett brev⁵ till föräldrarna i barngrupperna där de fick ta ställning till om deras

---

⁴ Se bilaga 1

⁵ Se bilaga 2

barn kunde delta i undersökningen. Hänsyn togs till barnet om det inte ville bli intervjuat. All deltagande i forskning måste vara frivillig. Man ska även informera den som deltar om syftet och få deras samtycke. Om det är barn som är under 15 år måste man inneha ett godkännande från förälder/vårdnadshavare (Vetenskapsrådet, 2000). Undersökningens syfte och upplägg har delgivits personalen och föreståndaren, för att få tillåtelse att genomföra undersökningen på VFU – platserna. I intervjuerna har uppgiftslämnarens namn fingerats, detta även förskolornas/skolornas namn. Materialet såsom videobandet, intervjuutskriften och anteckningar kommer att stanna hos oss och inte visas för någon utomstående. Denna undersökning är konfidentiell. I den yrkesetiska medvetenheten ska respekt för barnen och deras familjer samt kolleger ligga till grund. På grund av att man i studier av barn måste försäkra sig om deras integritet, men även för att den pedagogiska forskningen och det pedagogiska arbetet inte ska ses som negativt (Lökken & Söbstad, 1995). Informationen från deltagarna kommer att behandlas konfidentiellt, det vill säga att det är endast vi som har tillgång till uppgifterna (Vetenskapsrådet, 2002).

4. Resultat

Syftet är att belysa pedagogers deltagande i leken, sett ur barns perspektiv. Vi vill ”se världen genom barns ögon” (Arnér & Tellgren, 1998, s. 70) och med deras ord beskriva hur pedagogers deltagande i barns lek kan te sig för dem. Utifrån detta ställer vi följande frågor: vad gör pedagoger då barn leker och när deltar de i leken?, hur vill barn att pedagoger ska delta i leken?, på vilket sätt leker pedagoger? Det som framgått i undersökningarna ute på fältet där vår praktik ägt rum lyfts fram under denna rubrik. I intervjuerna används första bokstaven i det fingerade namnet vid barnets svar samt att I står för personen som intervjuar. De två inledande rubrikerna är frågor som ställts till barnen för att få en inblick av vad barn leker och vem de helst leker med på förskolan/förskoleklassen, medan de tre sista frågorna belyser våra frågeställningar.

4.1 Vad brukar barn leka?

Under denna rubrik lyfts vår fråga vad det är barn leker i verksamheten. Denna fråga var den första som ställdes till barnen på grund av att barnen skulle få en öppen fråga som de hade svar på. Barnen skulle få en inledande fråga för att komma igång, känna att de tillförde intervju något.

En sexårig flicka som vi kallar för Linn intervjuas i ett litet rum där de leker mycket på fritids. Efter svar från Linn får vi veta att hon brukar leka affär. Det var ett intressant svar som vi har lite tankar om. Efter observationer har vi aldrig sett att hon lekt affär på skolan. I det rum vi befann oss i ska de starta upp en affär, men det var inte gjort vid intervjutillfället. Leker hon affär hemma?, eller vill hon leka det på skolan? Hennes mamma har tagit med sig tomma kartonger och annat till den kommande affären, så kanske är detta bara en önskan från flickan att leka affär. Fick flickan idén om att leka affär av kassaapparaten som stod en bit ifrån henne? Linn säger även att hon leker med ”djurena” i den röda lådan och att hon ritat. Ute leker hon på cementrören, men hon vet inte vad de heter, hon pekar ut genom fönstret och eftersom vi vet att hon brukar vara där nere och leka så förstår vi vad det är hon menar.

Inomhus brukar barnen på barnskolan leka i rummet där intervjuerna äger rum, då använder de katt - och hunddräkter. Dräkterna består av en huvudbonad, tassar och en svans. Dessa är

flitigt använda av barn i olika åldrar, både i förskolan och i barnskolan. En sexårig flicka som heter Amanda berättar att hon brukar gunga på raster och att hon ritar och lägger pussel inomhus. Från våra observationer har vi märkt att hon är en pysslig flicka.

Efter observationer på förskolan fann vi att många av flickorna gärna lekte prinsessor, med barbiedockor, restaurang och andra rollekar, men de pysslade även gärna med lera, kitor och målarfärger. Flickor upprepar samma innehåll i många olika variationer och deras lekar är oftast vårdande familjelekar medan pojkarnas lek oftast går över gränserna. I pojkarnas lekar finns hjältarna, äventyret och krigslekarna.

Vi har sett att pojkarna på skolan leker mycket med bilar, dinosaurier samt regellekar som att leka spioner, tjuv och polis och spela fotboll. Med regellekar menas det med att barnen bestämt i förväg vilka regler det är som ska gälla när leken pågår (Olofsson, 1996).

En pojke som heter Sebastian svarar så här på frågan vad de brukar leka på skolan:

S: Vi brukar inte leka mamma, pappa, barn, om man vill så kan man!

Detta var ett intressant svar, men vad svarar pojken på egentligen? Är det vad barn överlag kan leka på hans skola, eller vad är det han vill säga? Inomhus var det populärt att klä ut sig till hund och katt. På förskolan går pojkarna ofta in i olika roller, som att vara en superhjälte eller exempelvis att leka hund i alla dess former. Monsterhundar, snälla hundar samt små hundar och så vidare. Varför hundlekarna var så populära just då fick vi inget riktigt svar på, eftersom barnen inte heller visste varför de lekte hund. Vi fick också veta att något barn i båda barngrupperna fått en hundvalp.

4.2 Vem leker barn helst med?

Barnen säger att de leker hellre med sina kompisar än med pedagogerna. Något barn lekte helst själv. Malte 7 år berättar:

I: Vem brukar du leka med?

M: Ja, jag leker alltid själv

I: Alltid själv?

M: Det brukar jag göra, men ibland leker jag med Linn

I: Är det roligt att leka med Linn?

M: Ja, fast då, då är det mest hon som sköter om sitt och jag är mest själv och leker med skoporna.

Stefan 3 år berättar följande under tiden som vi sitter och ritat:

I: Vem leker du helst med på förskolan?

S: Med mina kompisar

I: Tycker du det är roligt att leka med ”fröken”?

S: Nä, jag leker med mina kompisar då och då finns det ingen plats mer. Nä, och då vill jag inte leka med fröknarna, för då é det ingen plats till dom då.

Vad detta kan bero på är svårt att säga. Efter intervjuer med barnen menar de att pedagoger inte kan leka. Vad är det som gör att pedagoger uppfattas så? Barnen känner att de har mer gemensamt med sina kompisar för pedagoger inte håller sig ajour med barnens livsvärld. Med detta menar de att pedagogerna ofta vet vad barnen pratar om men är dock inte speciellt insatta i vad de olika figurerna på exempelvis tv har för funktion.

Barnen i barnskolan lekte ofta en spionlek vilket gick ut på att barnen skulle smyga och spionera på någon på rasten. Eftersom pedagogerna bad barnen att inte följa efter något annat barn som inte ville bli förföljda och spionerade på, blev det en naturlig påföljd att barnen spionerade på pedagogerna istället. Detta innebar att pedagogerna inte kunde delta i leken eftersom den då förlorade sitt syfte. Genom att pedagogerna bad barnen att inte förfölja andra barn utan lov, utgick pedagogerna från läroplanen för förskoleklassen. Här kan man då se att det blir ett glapp mellan barns lekar och pedagogers uppdrag. Pedagogerna strävade efter att få barnen att respektera människors egenvärde och att varje barn tar avstånd från att människor utsätts för kränkande behandling och förtryck. Här kan man då se att det är omöjligt för pedagoger att leka på barns villkor eftersom läroplanen måste följas. Något som också ses omöjligt när det gäller att leka på barns villkor är verksamhetens och arbetslagets egna regler som pedagogerna också har som direktiv att följa.

Tom 4 år svarar så här på frågan vem han helst leker med på ”dagis”:

T: Med mina olika kompisar.

I: Vilka är det då?

T: Pojkarna.

I: Vill du att fröknarna ska vara med och leka?

T: Nä

I: Berätta för mig varför du inte vill att dem ska vara med och leka?

T: Vi får inte plocka, plocka fram allt som vi behöver.

I: Vad är det ni behöver?

T: Ja, olika saker, leksaker alltså.

I: Får ni inte plocka fram det ni behöver, hur kan det vara?

T: De e mycket o städa då.

Här får barnen inte ta fram vilka leksaker som helst. Vi uppfattade det som att pedagogerna inte accepterade att se röran i rummet. I slutändan kan man hjälpas åt barn och pedagog eller förklara för barnen redan från början att när leken är färdig lekt städa man undan det som använts i leken. Att inte få använda alla leksaker hämmar lekens gång, det vill säga att leken inte utvecklas vidare som det kanske hade gjort om leksakerna funnits till hands. Barnen fick städa undan innan varje måltid, innan de skulle gå ut, eller om det var en styrd aktivitet som stod på tur, men också när städerskan skulle komma på eftermiddagen. De fick även städa undan sakerna de lekt med innan de fick leka med någonting annat. Mycket tid gick tyvärr åt till att städa, tiden är dyrbar vilken barnen kunde ha använt till annat, som till exempel leken.

4.3 Vad gör pedagoger då barn leker och när deltar de i leken?

Vid intervjutillfällena svarar barnen nej på frågan om pedagogerna är med och leker, vilket observationerna också visar både på förskolan och i barnskolan. Vi har fått en uppfattning om att pedagoger sällan deltar i leken. På skolan nämner flickorna att pedagogerna inte är med och leker medan två pojkar svarar att de är med ibland, då oftast i regellekar som fotboll och kurragömma. Malte 7 år svarar:

I: Brukar någon vuxen vara med er och leka?

M: Nej, men ibland köper Boel (pedagog i parallellklassen) kakor av oss

Intervju med Malkolm 6 år:

I: Brukar någon ”fröken” vara med er och leka?

M: Ja, du (höjer ögonbrynet)

I: Någon annan än jag?

M: Ulla (pedagog)

I: Vad leker ni då, när Ulla är med?

M: Kurra gömma

På förskolan nämner barnen att pedagogerna deltar i leken ibland. Barnen menar att pedagogerna spelar spel, lägger pussel och läser för dem. Efter iakttagelser och observationer har vi sett att pedagoger sällan är med och leker någon längre stund, inte heller i rollekar. Entusiasmen fanns inte hos pedagogerna och med detta menar vi att pedagogerna inte gick in med inlevelse i rollen med som till exempel hund. Efter observationer har vi kommit fram till

att pedagoger inte gärna är med och leker rollekar, som ”mamma, pappa och barn”. Rollekar är krävande för pedagogerna eftersom de måste förhålla sig till barnens regler. Genom att delta i rolleken får pedagogerna chansen att utveckla och handleda leken vidare till nästa steg, men de får också chansen att observera barnen i dess utveckling. Är det regellekar så deltar de oftare, som bordsspel men även regellekar utomhus som ”Räven och kycklingarna” och spela fotboll. Regel- och rörelselekar är något som pedagogerna kan behålla sin kontroll i barngruppen och de behöver inte inta någon roll mer än att vara lekledare. Efter vidare observationer i barngrupperna så spelar pedagogerna gärna spel och lägger pussel med barnen.

Traditionellt sätt uppfattas fri lek som den tid avsedd för barnen då de får leka fritt utan pedagogers deltagande. Pedagogerna ser möjligheten att hitta på andra saker som att planera, sortera pärmar och att prata med varandra. Vi anser att fri lek är när barnen tillsammans med pedagogerna eller själva leker olika icke vuxenstyrda aktiviteter. Den fria leken bygger på barns aktiviteter och initiativ. Det är viktigt att pedagoger stödjer barnen i leken, både vad gäller förutsättningar och material.

Genom observationer av pedagogers agerande under barnens lektid har vi observerat att de ofta tar tillfället i akt att planera egna aktiviteter eller samtalar om annat när barnen har fri lek. I våra barnintervjuer styrks det vi har sett under våra observationer.

Intervju med två pojkar, som vi valde att kalla Patrik (P) och Tom (T) 5 respektive 4 år.

I: Vad gör fröknarna när ni leker?

P: Dom pratar och tjuatar, eller hur Tom (Tittar på kompisen)?

T: Mmm (Nickar jakande).

I: Med er eller med andra fröknar?

P: Med andra fröknar, o dé é ente roligt!

I: Är det inte roligt?

P: Nä.

I: Är det alltid så eller bara ibland?

P: Ja, alltid.

T: Ja, alltid.

P: Jag tycker dé é så tråket.

Frågan ställdes också till Sebastian 6 år som svarar:

S: Bara två är där ute och sen så dricker dom andra kaffe.

Han kommer även fram till att de hjälper barn som slagit sig eller som blivit getingstungen och att de hjälper till vid bråk. Här pratar pojken om rasterna och när han är på fritids. Vår uppfattning är att han menar att pedagogerna går på skolgården och vaktar barnen så det inte blir slagsmål, pedagogens uppgift blir också att se till så inga olyckor uppstår. Enligt vår uppfattning ser vi samma saker som barnen gör men vi har också en viss förståelse för att det är svårt för en pedagog att delta i lekar när man har ett så stort ansvar. När det endast är två pedagoger som går och ”patrullerar” på skolgården är det inte konstigt att pedagogerna inte deltar i leken. Hur kan det vara att det är så ovanligt att pedagoger deltar i barns lekar? Vet de inte hur de ska göra eller vill de inte hitta någon möjlighet? Många ser på tidsbristen och för lite resurser och personal, som den stora orsaken? Vi har uppfattat att på till exempel barnskolan fanns det relativt mycket personal, men ändå var inte lekdeltagandet hos pedagogerna särskilt stort. Något barn sa dock att pedagogerna deltog i kurragömma lekar. Vilka lekar är det egentligen som pedagoger deltar i?

Efter diskussion med pedagoger på barnskolan fick vi svaret att de kände att de inte kunde delta i en lek med en mindre grupp barn, eftersom de ansåg att de inte hade kontroll över resterande barn i barngruppen. Detta var då när pedagogerna var så kallade rastvakter eller när de var i fritidsverksamheten. Pedagoger ägnar sig åt andra saker när barnen leker. Pedagoger prioriterar sin insats i styrda aktiviteter som till exempel samlingar, i tvärgrupper med mera.

Vi lade märke till att pedagogerna på VFU - platserna var väldigt flexibla när det gällde deras planerade aktiviteter. Under informella samtal med pedagoger framkom det att de inte ville göra intrång och störa lekens handling utan de väntade ut barnen och gjorde sin aktivitet när det passade. De försökte dra igång sina aktiviteter innan barnen hunnit starta sin lek. Många vill inte störa barnen i deras lekar, mycket på grund av att de är rädda för att avbryta leken. Om man som pedagog väljer att inte delta i barnens lek bör man ta tillfället i akt att observera leken på avstånd. Är pedagogen inte med i leken, ska hon/han åtminstone finnas i närheten för att ge stöd och för att barnen inte ska hoppa på varandra. Leken ibland vara så uppslukande och intensiv för barnen, då borde vi visa all respekt och njuta av barnens engagemang

En nackdel med att pedagogerna inte är närvarande i barns lek kan vara att de ingriper vid fel tillfälle eftersom de inte är medvetna om lekens handling, innehåll och dess normer. Barnen anser att pedagoger bara tittar på dem när de leker, både när barnen är inne och utomhus. Efter

observationer har vi fått uppfattningen att pedagoger oftast ingriper i barns lekar när barn överträder regler och föreskrifter.

4.4 På vilket sätt leker pedagoger?

Barnen i barnskolan anser att pedagoger kan leka men vet inte riktigt vad. Barnen anser att pedagogerna leker bara med barnen och inte med andra vuxna. Hannes sex år berättar för oss att pedagogerna inte kan vara med på alla lekar, som till exempel spioner eftersom det är en barnsak anser han.

Här följer en intervju med Magda 3 år.

I: Kan pedagoger leka?

M: Ja

I: Vad leker dom då?

M: Dom bygga en hus dä inne. (Ställer sig upp och pekar mot byggrummet)

Barnen på förskolan ger oss lite varierande svar på frågan om pedagoger kan leka. Många barn anser att de kan leka men de vet inte vad för något. Några barn vill att de ska leka det barnen vill, och några andra barn nöjer sig med att pedagogerna iakttar eller sitter med när barnen spelar spel eller lägger pussel.

På frågan om vuxna kan leka svarar Sebastian 6 år:

S: Nej.

I: Kan dom inte?

S: Bara spela tennis och fotboll.

I: Är det att leka?

S: Ja, men tennis tycker jag inte om...

Vad anser Sebastian är lek? I fortsättningen av intervjun får vi klart för oss att han menar att vuxna spelar fotboll tillsammans. Det är dock oklart om Sebastian menar vuxna i övrigt eller om han menar pedagoger och det framkommer inte heller om han tycker att vuxna leker med barn. Han är kanske inte van vid att pedagoger leker rollekar och bygglekar med honom utan att de endast är med när de spelar fotboll på rasterna i skolan, eller att någon vuxen är med när han spelar fotboll hemma. Detta beror kanske på att pedagogerna inte får vara med och leka eller att de anser att det är enklare att spela fotboll med barnen eftersom de då vet hur de ska förhålla sig till spelets regler. Det gäller inte bara fotboll utan andra aktiviteter där det redan

finns regler tillgängliga. Att barn väljer att pedagogerna inte ska delta i deras lekar kan bero på många olika saker, vi får svaret av en pojke som nämner att leken är en barnsak. Vad menar han med det? Kan det vara så att vissa lekar kan vuxna bara inte delta i, utan de får stå vid sidan om och observera vad det är som sker i leken istället. Barn har hemligheter vilket också vuxna har, detta gör kanske att barnen vill hålla sin lek för sig. Det kan kanske också vara så att leken som barnen leker har en handling som inte är tillåten i verksamheten. Hade pedagogen deltagit i leken hade möjligheten funnits att lekens handling hade ändrats och mist sin betydelse för barnen.

4.5 Hur vill barn att pedagoger ska delta i leken?

När vi ställde frågan till barnen fick vi många varierande svar. Många barn vill att pedagoger ska delta i leken men inte alla lekar. Vilka lekar vill barnen att pedagogerna ska delta i?

Här följer en intervju med Peter 5 år. Peter har lite svårigheter för att delta i lekar med flera barn eftersom han har ett väldigt bestämt sätt som kan uppfattas som skrämmande mot de andra barnen. Han påverkar även de lite yngre barnen till att skrämna och vara taskiga mot de allra yngsta. Resultatet i detta blir då att många av barnen drar sig för att leka med honom och han hamnar utanför. Något som påverkar hans lekar är att han inte kan leka med vem som helst och han är väl medveten om när han ska hålla sig på avstånd.

I: När ni leker, brukar fröknarna vara med och leka då?

P: Ibland, dom bara tittar på. Dom lekoj inte. O det tycko jag é så ojättvist. Vaffor kan dom inte leka me oss? (Höjer rösten)

I: Ja, varför kan dom inte det?

P: Vet ente, men jag viiiiill (Höjer rösten åter igen).

I: Du vill att dom ska vara med och leka?

P: Mmm

I: Vad vill du leka med fröknarna?

P: De vi vill, men jag vet ente vad. (Rycker på axlarna)

Efter denna intervju blev vi väldigt fundersamma. Efter tidigare observationer av pojken märktes det att han drog sig tillbaka eller gick därifrån om en pedagog blev inbjuden till leken. Svarar pojken på våra frågor som han tror vi vill höra eller är det verkligen så att pojken vill att pedagogerna ska leka med honom? En rimlig tolkning är att Peter både vill att pedagogerna ska delta och inte delta. Det kan även vara så att han vet att han kommer att få många tillsägelser i sina lekar eftersom hans normer inte stämmer överens med pedagogernas.

Peter nämner också senare i intervjun att han vill att pedagogerna ska leka med barnen men han vet inte vad. Peter är väldigt intresserad av stimmiga, högljudda och de rörliga lekarna som pedagogerna inte är speciellt förtjusta i och därför inte deltar i dem. Pedagogerna visade väldigt tydligt med blicken, sitt ansiktsuttryck och kroppsspråk när det var fel lekar barnen lekte. Vid flera tillfällen räckte det inte med det, utan pedagogerna sa ifrån med en bestämd stämma när lekar där barn sprang rundor fram och tillbaka, in och ut ur rummen och var högljudda. Pedagogerna ansåg att det inte var lek utan sa till barnen att lugna sig. Men ofta visade det sig att barnen lekte en lek. Vid undersökningens tidpunkt var det populärt att leka hund i alla dess skepnader, eller så var det prinsessor som blev jagade av draken. Det hade ofta räckt med att pedagogerna observerade leken för att därefter ta ställning till om leken ska avbrytas eller inte. Vi uppfattade att pedagoger inte deltog i lekar med otäcka figurer och otäcka handlingar. De lekarna fick sällan utrymme och de accepterades inte på samma sätt. Pedagoger tillåter inte gärna högljudda, rörliga och störande lekar eller våldsamma lekar då de kan strida mot samhällets moraluppfattning. Pedagoger leder in barn på andra banor som är mer lugna eller ändrar rollinnehavarens rollkaraktär. Under hela praktikperioden var Peter väldigt intresserad av att leka hund i alla dess skepnader. Han fick även många av barnen med sig i leken. Hans agerande gjorde att treåringarna lekte hundar med honom, men när det började gå för vilt till avslutade de minsta lekarna.

Över till en annan intervju, här med Linn 6 år. Hon berättar för oss hur hon vill att pedagoger ska leka med henne.

I: Skulle du vilja att dom vuxna är med och leker?

Linn nickar jakande med huvudet.

I: Vad skulle du vilja leka då?

L: Busa.

I: Skulle du vilja leka något annat om dom var med?

Linn skakar på huvudet.

Är det dessa lekar som barn vill att pedagoger ska delta i? En uppfattning är att barn vill gärna att pedagogerna busar, skojar och möjligtvis leker lite sånt som är förbjudet annars. Det gör att det blir spännande att leka, för ingen vet vad som komma ska. Att vara en lekfull pedagog uppskattas av barnen och man är genast den de vill leka och skoja med.

Sebastian uttrycker sig genom att bestämt säga vad han tycker om att pedagogerna ska vara med i leken. Sebastian är 6 år och går i barnskolan.

I: Brukar någon vuxen vara och leka?
S: NEJ. (Svarar med en bestämd stämma)
I: aldrig?
S: aldrig i livet!
I: Skulle du vilja att de är med och leker?
S: Nej (han skakar på huvudet)
I: Varför inte då?
S: Vi har hemliga lekar.

Sebastian har många kompisar och leker mycket i förskoleklassen och på raster, men genom observation har vi sett att det sällan är någon pedagog som deltar i lekarna och om det är det så är det för det mesta rörelselekar som pedagoger är med i. Varför Sebastian inte vill att pedagoger ska vara med är svårt att säga, men som vi uppfattat det av intervjun så anser han inte att de tillför något i hans lekar och att de därför kan uteslutas. Varför det är så är svårt att säga, kan det bero på att pedagogerna inte vill leka det han vill, är hans lekar inte godkända? Han påstår att pedagogerna inte kan leka de hemliga lekarna. Kan det vara så att pedagogerna har svårt för att hitta tillbaka till sitt barnasinne. Har de svårt för att fantisera och inta rollen som någon annan? Kanske beror det på att pedagogerna har svårt att inför varandra visa sitt leksinne? Eller det är så att pedagogerna är för få när det gäller just leken på barnskolan? Det kan finnas många olika tänkbarheter till att det är som det är just i denna barnskola.

Intervju med Stefan som är 3 år. Stefan leker gärna med flickorna på sin avdelning. Han deltar i lekar som prins och prinsessor och hundlekar med mera. När han leker med pojkarna klär de ut sig till superhjältar. När han får frågan om han vill att pedagogerna ska delta i leken svarar han med en bestämd stämma.

I: Vill du att fröknarna ska vara med och leka?
S: Nej.
I: Varför vill du inte att dem ska vara med och leka?
S: Jag vill leka här med mina kompisar då och då får inte fröknarna leka med mig då.
I: Får dem lov att vara med er och leka?
S: Nej.
I: Varför inte det?
S: För att mina kompisar leker med mig då, många, och då finns det inte plats mer.

Som vi kan läsa ur intervjun så anser Stefan att pedagogerna inte ska delta i leken. Han menar på att han är på förskolan för att leka med sina kompisar och inget annat. Vad kan detta bero på? Kan det vara så att han inte är van vid pedagoger som lekdeltagare eller är det så att om pedagoger deltar får han inte leka som han vill eller vad han vill. Detta är något som pedagoger bör reflektera över. Det behöver inte vara så att det är pedagogerna det är fel på utan att Stefan enbart vill leka med sina kompisar, han har kanske inte så många kompisar

som han leker med på fritiden. Stefan bor utanför samhället och är nerflyttad från Mellansverige till södra Sverige ganska nyligen. Detta har gjort att familjen tillbringar mycket tid tillsammans, med anledning av att de kanske inte har hunnit skaffa sig ett socialt umgänge. Vid ett senare tillfälle observerades Stefan när han var mitt uppe i en hundlek i allrummet. Genom en deltagande observation från Jennys sida iakttogs att deltagandet blev en positiv upplevelse för pojken. Jenny iakttog leken innan hon själv gav sig hän i den, då hon visste lekens handling och barnens normer. Leksituationen innebar att Jenny spelade rollen som en busig och stimmig hund, den tjocka mattan i allrummet var hennes revir. Barnen, som var en pojke och två flickor, hade sitt revir i andra sidan rummet. Barnen som också var hundar sprang fram till Jenny och retades med henne. Barnen ville att hon skulle fånga dem, men Jenny skällde som hundar gör åt dem och låtsade att hon inte fick tag i dem. Under tiden som leken fortskred fick Jenny uppmaningar från barnen hur hunden skulle agera gentemot dem. Denna leksituation tyckte barnen var rolig och kunde hålla på hur länge som helst. Tyvärr avbröts den av en annan pedagog för mellanmålet som stod på tur. Jenny välkomnades i leken, berodde det på att hon intog en roll som en busig vuxenhund utöver sin pedagogroll eller att hon lekte på barnens villkor? Vad var det som gjorde att Jenny fick plats i leken när han tidigare uttryckt att pedagoger inte får plats i hans lekar?

4.6 Får barn leka vad som helst på förskolan?

Intervju med Tom som är 4 år. Denna pojke var också med i parintervjun, men där visade det sig att han inte fick något talutrymme. Av kännedom visste vi att pojken var väldigt pratsam både med barn och med pedagogerna. Han fick frågan om de fick leka vad de ville på ”dagis”?

I: Får ni leka vad ni vill här på ”dagis”?

T: Ja.

I: Får ni göra vad ni vill?

T: Utom o springa här inne.

I: Får ni inte springa här inne?

T: Nä, då kan man halka och slå sig.

I: Skulle ni vilja att leka vad ni vill?

T: Ja, vi får inte leka prins och prinsessa med svärd.

I: Hur kan det vara?

T: Då kan man peta ut någons öga.

Detta är ett exempel på många svar som gör att vi pedagoger nog måste ta oss en funderare. Kan vi skydda barnen från olyckor och skador hela tiden? Måste vi ha kontroll hela tiden?

Visserligen har vi ett ansvar för barnen, men barn måste också lära sig att saker och ting kan göra ont eller gå i sönder. I informella samtal diskuterades de olika reglerna som fanns i verksamheten då vi kom fram till att det fanns en hel del regler både utomhus och inomhus som man som pedagog måste förhålla sig. Vad de olika pedagogerna ansåg om reglerna var olika eftersom de är en enskild individ med egna åsikter. När man arbetar på en förskola eller barnskola måste man se till varje individs åsikt och därefter börja kompromissa om vilka regler som ska gälla. Olyckligtvis kan det vara så att regler som sätts upp i arbetslagen inte gillas av några medan andra anser att reglerna behövs. I barnskolan talar barnen om att de får leka vad de vill, men det framkom även vid någon intervju att de inte får brottas eller springa runt i klassrummet. Det verkar som om barnen är nöjda med sin situation.

4.7 Sammanfattning av resultat

Här nedan kommer våra slutsatser utifrån våra frågeställningar i syftet.

- Vad gör pedagoger då barn leker och när deltar de i leken?

Barnen ansåg att pedagogerna gjorde andra saker när de lekte. Enligt barnen kunde pedagogerna gå på rast, dricka kaffe, planera aktiviteter och prata med varandra. Barnen upplevde att pedagogerna på barnskolan under rasterna gick två och två och pratade, men att de ingrep om det skulle hända något som till exempel att ett barn kunde slå sig eller vid bråk. En del barn uttryckte sig även med att säga att vissa lekar var en barnsak och att de gärna lekte de lekarna utan pedagogers inblandning.

- Hur vill barn att pedagoger ska delta i leken?

Efter ett flertal intervjuer och samtal med barnen drogs slutsatsen till att barn gärna vill att pedagoger deltar i deras lekar och att pedagogerna ska anpassa sig till lekens regler. Barn vill att pedagoger ska leka det barnen vill och inte bara sitta och titta på när de leker. Barn anser även att pedagogerna ska vara busiga och inte stela. Enligt barnen får pedagoger inte plats i leken för att de hellre vill leka med sina kamrater på förskolan/förskoleklassen.

- På vilket sätt leker pedagoger?

Barn anser att pedagoger kan leka men vet inte vad. De anser även att pedagoger bara kan leka med barn och inte med andra vuxna. Barn uppfattar att pedagoger kan leka men då är det rörelselekar och regellekar som kurragömma och spela fotboll där det finns förutbestämda regler. Några barn anser att när pedagoger läser en saga eller spelar spel och lägger pussel leker de. Men är det verkligen lek eller är det en sysselsättning?

5. Diskussion

I detta avsnitt kommer vi att diskutera arbetet utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. I diskussionen diskuteras en del frågor och tankar lite djupare än andra, till exempel pedagogers plats i leken samt om pedagoger bör delta i leken eller inte.

5.1 Bör pedagoger delta i leken eller hålla sig tillbaka?

Vi har utifrån barnens svar fått en uppfattning om vad de tänker och anser om pedagogers deltagande i leken. Vi är inte lika övertygade om pedagogers lekdeltagande idag som vi var innan arbetets början. Vi anser att pedagoger ibland inte behöver delta mitt i leken utan sitta vid sidan om och observera leken utifrån, men vi föredrar ett lekdeltagande från deras sida. Enligt barnen i vår undersökning vill de att pedagogerna ska delta ibland och ibland inte, vilket beror på att pedagogerna enligt vår mening har svårt att förhålla sig till lekens regler.

Vi anser att pedagoger bör delta i leken men samtidigt vara försiktig så att de inte styr leken, utan att de försöker leka på barns villkor så långt det är möjligt. Genom ett lekdeltagande får man chansen att lära känna barnet utifrån deras livsvärld på ett sätt som man annars inte får. När man som pedagog deltar skapas det en trygghet mellan pedagogen och barnet som gör att det blir lättare för barnet att öppna sig. Det sätts också en prägel på barnens lekar vid ett lekdeltagande från pedagogens sida. Detta gör också att barnen ser sig som en viktig del i verksamhetens vardag samt i pedagogens ögon. Något som krävs av pedagoger är att de skapar en lekfull stämning i verksamheten. De måste gå in med en positiv inställning vilket medför att också barnen får en positiv inställning till lek. Barnen måste få ha tillgång till material, utrymme och framförallt tid måste finnas för att en lek ska kunna frodas. I förskolans Pedagogiska Program från 1987 står det att pedagogens betydelse för leken har betonats mer än någonsin och enligt det programmet ska pedagogernas främsta uppgift vara att ge leken inspiration, tid, utrymme och material, men även engagerat följa leken vid behov (Hjort, 1996).

Det är viktigt att hitta ett arbetssätt där man utgår från barnen tankar och idéer. Att pedagogerna lyssnar på barnen och tar det till sig och inte skjuter det ifrån sig. Efter att ha

tagit deras tankar och åsikter till sig borde man arbeta utifrån det. Med det menar vi att verksamheten bör grundas på barnens livsvärld och deras intressen. Det är också bra att inte ge färdiga svar åt barnen utan som pedagog stödja dem till att själva hitta sina lösningar. Vi borde stödja och uppmuntra barnen i deras lek. Visa intresse och glädjas med dem i deras utveckling. Vi måste också vara tillgängliga när de behöver hjälp att förstå sammanhang och klara av svåra situationer och handleda till vidareutveckling.

Litteraturen belyser pedagogers deltagande i leken ur olika aspekter och med olika inställning. En del forskare och författare anser att pedagoger bör vara med för att berika och utveckla leken. En av dem som förespråkar detta är Olofsson som menar att genom ett vuxendeltagande skänks barnen en trygghet som gör att de vågar ge sig hän i lekens värld. Det finns även de som är mer tveksamma till pedagogers deltagande, exempelvis Tullgren som menar att pedagoger bör tänka efter och vara försiktiga när de deltar i leken. Hon menar att pedagoger omedvetet styr leken genom att delta (Tullgren, 2003). Pedagogers deltagande i leken är en fråga som var och en får ta ställning till. Genom detta arbete har vi fått ökad kunskap om pedagogers deltagande i leken ur olika forskares och författares perspektiv. En del nya frågor har väckts till liv och vi ser på pedagogers deltagande ur flera aspekter nu än vad vi gjorde tidigare. En fråga som väckt våra tankar är pedagogers omedvetna styrning av leken. Vi är nu mer medvetna om hur lätt det är att styra leken bara genom att delta. Det har även funnits tankar om att leken är ett sätt att hävda sig från vuxenvärlden och då måste leken vara fri från pedagogers inblandning.

Tidigare var pedagogens roll att observera leken, samt att ge barnen tillgång till rikt lekmaterial. Enligt Lindqvist menar Piaget att om man ska påverka barns lek bör det ske med yttre medel såsom lekmiljöer och leksaker (Lindqvist, 1996). Leken har helt enkelt setts som något som man ska se, men inte röra. Numera ses pedagogers deltagande i leken som en viktig del i barns utveckling. En framgångsrik forskare inom detta ämne är vår inspiratör Olofsson som belyser pedagogers deltagande i leken. Olofsson är positivt inställd till pedagogers deltagande i barns lek och hon ger bra argument till varför det är viktigt att delta. Hon menar att leken inte uppstår av sig själv utan anser att den behöver näring. Genom pedagogers deltagande i leken och genom att pedagoger talar lekens språk får leken den näring den behöver (Olofsson, 1996). Att pedagoger respekterar och tar barnens lek på allvar. ”Det mest betydelsefulla för att leken ska frodas i en barngrupp är pedagogens inställning till

barn, barndom, lek och lekfullhet” (Olofsson, 1996, s. 176). Olofsson ser pedagogens roll i leken genom tre viktiga aspekter, att ge barnen tid för lek, att inte onödigt störa barnens lek samt att delta ofta i barns lekar. När pedagoger deltar i barnens lekar innebär det att man bjuder upp till lek och visar att man vill vara med och leka. Att följa barnen och visa intresse för det barnen gör och att man försöker hjälpa barnen att genomföra det tilltänkta. Gör man detta som pedagog innebär det att man håller leken levande och sätter sina egna idéer åt sidan (Olofsson, 1996).

För att leken ska stå i fokus i barnets vardag måste vi kunna en hel del om barnets lek. Vi måste veta hur man förbereder och genomför lekaktiviteter, samt hur man observerar och stimulerar leken. Genom att lyssna på barnen och väljer att följa deras initiativ så styrks barnens inflytande (Fagerli m.fl., 2001).

5.2 Lekar som störs av pedagoger

I samtal med pedagoger har städfrågan diskuterats och vi har kommit fram till att en del pedagoger är rädda för att barnen stökar till. De vill inte vara den som får städa undan allt vid stängning när barnen gått hem. Pedagoger säger ofta till barnen att städa undan sakerna de använt innan de påbörjar någonting annat eller innan barnen ska gå ut, eftersom städerskan kommer och ska städa golven. Detta gör att intresset för lek försvinner på förskolorna eftersom barnen ofta är styrda i verksamheten. Barn anser att det inte är roligt att bygga upp någonting som en koja eller ett hus på grund av att de måste städa undan efter sig innan de ska hem eller gå ut. Pedagoger bör låta barn ha sina saker lite längre än bara för stunden. Hade det sett annorlunda ut om en vuxen hade deltagit i leken? Vi anser att om pedagogerna hade deltagit i leken oftare hade vi inte fått avbrott i lekarna hela tiden, utan då hade de varit aktiva i aktiviteten och varit medvetna om vad det är barnen leker och när det är dags att städa. Ofta är de inte medvetna om vad det är barn leker eftersom inte deltagandet finns hos pedagogerna, vilket leder till att lekarna avbryts. Vi la märke till att pedagogerna lade sig i leken eller avbröt den när barn var som mest inne i den. Då barn leker att de bråkar eller brottas med varandra, ingriper pedagoger i leken eftersom de tror att det inte är lek utan på riktigt. Pedagogerna trädde ofta in och angav nya regler för hur barnen skulle leka utan att de visste vad leken handlade om och vilka lekregler som var gjorda innan eller under lekens gång. Olofsson påstår att pedagoger inte lägger ner något arbete eller intresse på barnens lek.

Pedagoger gör någonting annat när barnen leker. Inte förrän det blir bråk går pedagogerna in och medlar, vilket ofta leder till att leken definitivt tar slut (Olofsson, 1996). Det vi lade märket till var att när vi skulle gå in och försöka lösa en konflikt mellan barnen visade det sig att barn blev ännu argare på grund av att de inte fick försöka lösa det själv. Det är viktigt att låta barnen försöka lösa sina konflikter själv och utan en vuxens inblandning. Visserligen står det i läroplanen för förskolan att alla som arbetar i förskolan ska ”stimulera barnens samspel och hjälpa dem att bearbeta konflikter samt reda ut missförstånd, kompromissa och respektera varandra” (Utbildningsdepartementet, 1998, s. 11). Pedagoger ingriper utan att ha varit närvarande och ha en kännedom om motivet bakom handlingarna (Hjort, 1996). Med detta menar vi att visst måste man upprätthålla läroplanen men som pedagog bör man ha i åtanke att låta barnen till en början försöka lösa sina olika konflikter och istället fungera som en handledare vid konfliktlösningen.

Pedagogerna sa ofta till barnen att de inte fick skrika, inte springa från rum till rum eller springa ute i korridoren. Anledningen till det var att det blev för stökigt på avdelning samt att det störde de andra barnen. Detta gjorde att pedagogerna gärna avbröt barnens lekar för att tillgodose sina egna behov. Något som framkom i informella samtal var att pedagogerna inte ville avbryta barnens lek. Samtidigt säger de till barnen att de inte får springa runt i rummen eller att de ska städa undan för städerskan kommer, vilket är dubbla budskap. Tullgren (2003) tolkar Steinsholt som säger att det inte är alla lekar som betraktas som nyttiga, det finns de lekar som anses mer bidragande till lärande och utveckling och det finns de lekar som anses mindre nyttiga, de kaotiska och oberäkneliga lekarna. Det är oftast de lekarna som pedagoger är emot och som de sällan deltar i, då försöker de gärna lugna ner lekarna. Han menar också att leken används för att förbereda barnen inför vuxenlivet.

5.3 Vad anser barnen om pedagogers deltagande i leken?

Svaren i intervjuerna har varit väldigt varierande. Men de flesta svaren visar att barnen vill att pedagoger ska delta i leken. De vill att de ska låtsas vara någon annan, vilket vi menar med att hitta tillbaka till barnasinnets och våga inta en roll i leken. I denna studie anser många barn att pedagogerna gör annat när barnen har fri lek. Barnen berättar att pedagoger bland annat dricker kaffe, pratar ofta med varandra och sitter och skriver under tiden som de leker. Barnen berättar också att pedagogerna är med ibland och då är de med och lägger pussel, ritar och

spelar spel. Det är delade meningar bland barnen om pedagogers delaktighet i leken. Något som barn nämner är att pedagoger inte får plats i leken och ett barn säger att leken är en barnsak, medan en flicka berättar att hon vill att pedagoger ska vara med och leka samt att hon vill att de ska vara busiga. Tullgren skriver att om vuxna kommer med tokiga påhitt som bidrar till skratt och stim skapas det en lekluvs hos barnen (Tullgren, 2003).

5.4 Pedagogers plats

Av barnens svar framkom det att pedagoger inte får plats i leken, vilket även Tullgren fått fram i sin undersökning⁶. Hon menar att det inte verkar vara något ovanligt med att barn har en sådan uppfattning, då även barn i vår undersökning svarat så. Vad menar barnen med det svaret, får pedagogerna inte plats rent fysiskt, eller tar de för stor plats i leken? Dominerar pedagogerna för mycket i leken och inte lyssnar på barnen? En av pojkarna i våra intervjuer svarade att pedagogerna inte får plats när han leker med sina kompisar, har de inte någon roll över till pedagogerna i leken, eller vill han helt enkelt inte att pedagogerna ”lägger sig i”? Kan det vara så att barnen inte är vana vid pedagogers deltagande i lekarna? Genom att observera leken utifrån som pedagog, gör det att man kan delta i leken lättare på grund av att man har fått reda på lekens handling och barnens regelsystem. Det betyder därför att man kan gå in och stötta deras lek. Gör man det sätter det också en prägel på deras lek. Vi anser att när pedagogen gick in i leken som en busig karaktär resulterade det i att barnen accepterade pedagogens närvaro och deltagande. Att leka på barns villkor är inte lätt. Men vi anser att Jenny lekte på barns villkor eftersom hon gick in i leken så som barnen lekte den. Hon ändrade ingenting i leken och hon gjorde som barnen bad henne. Jenny blev inte tillfrågad om hon ville vara med och leka utan tilldelade sig själv en roll och därefter fick barnen bestämma hennes framtida karaktär. När Jenny deltog försökte hon inte styra lekinnehållet utan hon klev in i rollen som den busiga och roliga hunden. Möjligtvis ändrade hon barnens karaktärer en aning eftersom tempot ökade och barnen blev mer högljudda än de var tidigare i leken. Har Jenny utfört en omedveten styrning eller var det positivt det hon gjorde istället för att gå in och be barnen lugna ner sig? Även Tullgren (2003) pratar om styrning, omedveten eller medveten, vid pedagogers deltagande i leken.

---

⁶ Framkommit efter muntlig kommunikation med Tullgren.

Vi anser att det är för lite lekdeltagande från pedagogernas sida i förskolans/förskoleklassens verksamhet. Men även att pedagogerna inte tillåter vilka lekar som helst utan lekar som passar deras normsystem. Det är viktigt att pedagoger lyssnar till barnens tankar och idéer för att kunna ingå i deras lekvärld. Men något som skänker barnen trygghet är ett deltagande av pedagogen. Ett lekdeltagande gör också att barnen respekteras och även deras lekar. Det medför att barnens självförtroende växer och att de vågar ta för sig i framtiden. Att följa barnen och visar intresse för det barnen gör och att man försöker hjälpa barnen att genomföra det tilltänkta. Gör man detta som pedagog innebär det att man håller leken levande och sätter sina egna idéer åt sidan.

5.5 Metoddiskussion

När vi satt och tittade på intervjuerna gjorde vi en del intressanta upptäckter. Bland annat hur vårt sätt och våra frågor påverkade barnen. Något som följde med i många intervjuer var att vi ofta var för snabba att ställa en ny fråga och inte riktigt lät barnen tänka klart och inte heller tillät en längre tystnad. Vad hade hänt om vi väntat lite, hade vi fått svar på våra frågor utan att behöva ställa dem? Hade barnen tänkt efter och berättat för oss, det vi ville veta.

Barnen tycktes inte uppfatta kameran som störande. Camillas intervjuer genomfördes i en soffa med kameran placerad mitt emot. De barn som satt som man ska i en soffa och tittade rakt fram, tycktes märka kameran mer eftersom den var placerad mitt emot än de barn som satt på sidan i soffan. De verkade glömma bort kameran precis som Camilla själv gjorde. De tittade rakt in i kameran och blev mer medvetna om att den var där, medan de som satt på sidan, så de tittade på mig, lättare ”glömde” av kameran. Själv tänkte hon inte ett dugg på den och det märks faktiskt i intervjuerna. Camilla hade även anteckningsblock på de tre första intervjuerna, men märkte att det inte var en bra idé eftersom barnen blev okoncentrerade och tittade ner på pappret. Det gjorde även att uppmärksamheten flyttades från barnen till pappret och uttryck som barnen gjorde med kroppen blev inte synligt förrän under videobearbetningen. Anteckningarna gjorde dock att det blev en längre mer naturligt tystnad där barnen kunde tänka ut sina svar. Ibland blev barnen avbrutna av följdfrågorna, detta var inget som blev medvetet förrän vi såg på intervjuerna. Hade pappret med frågorna behövs? Hur hade svaren och koncentrationen blivit utan dem? Jennys intervjuer genomfördes i målrummet då det inte fanns någon annan lösning just vid intervjutillfällena. Tanken var att

från början ha intervjuerna i ett mysigare rum men tyvärr blev det inte så, på grund av att rummet var upptaget. Det blev istället ett rum som de också brukade tillbringa mycket tid i, målarrummet. Videokameran stod framför barnen då de satt i andra änden av bordet. Detta fungerade ganska bra, vissa barn var från början väldigt intresserade av videokameran, då blicken var mot kameran och inte mot intervjuaren. Efter en stund släppte de kameran med blicken och tittade på Jenny resten av intervjun Jenny hade inga papper eller pennor framför sig utan hon hade frågorna i huvudet under intervjutillfällena. Detta fungerade bra, då barnen fick Jennys fullständiga uppmärksamhet.

Något som var svårt var att finna följdfrågorna till barnen i intervjuerna. När man satt i intervjun tillsammans med barnen var det lätt att glömma bort att man till exempel inte skulle ställa ledande frågor, ja – och nejfrågor eller att ställa frågan varför. Även om vi hade en mall för vilka frågor som skulle lyftas i intervjun, kunde man inte enbart gå efter mallen. Utan man lyfte barnens svar och ställde frågor kring deras svar, även om våra intervjufrågor ställdes. Att välja en bra plats för en intervju är självklar, men platsen som valdes på förskolan kunde ha varit lite bättre. När intervjutillfällena skulle äga rum fanns inte möjligheterna till en bättre plats. Detta berodde på att intervjutillfällena gavs när möjligheterna fanns och när barnen hade tid över. Användandet av videokameran vid intervjutillfällena sågs inte vara störande för barnen. Även om barnen hade ögonen på kameran ofta under tiden som intervjun pågick, påverkade de inte av den. I parintervjun som gjordes med två pojkar påverkade videokameran deras agerande framför kameran. Våra intervjuer genomfördes på olika sätt men vi valde ändå att skriva ihop intervjuerna tillsammans och kalla dem för våra, eftersom vi i stora drag kommit fram till samma saker utifrån barnens svar och våra iakttagelser.

5.6 Slutsats

Vi har dragit slutsatsen att många barn vill att pedagoger ska delta i leken, men då är det viktigt att pedagoger försöker förhålla sig till lekens regelsystem och normer. Ibland blir det glapp mellan pedagogers uppdrag såsom styrdokument och barns lekar, då gäller det att ta ställning till deltagande eller icke deltagande i leken. Ett exempel på ett glapp mellan pedagogers uppdrag och barns lekar kan vara spionleken som vi nämnde tidigare i studien. Genom att pedagogerna bad barnen att inte förfölja andra barn utan lov, utgick pedagogerna från läroplanen för förskoleklassen. Pedagogerna strävade efter att få barnen att respektera människors egenvärde och att varje barn tar avstånd från att människor utsätts för kränkande

behandling och förtryck. Här kan man då se att det är omöjligt för pedagoger att leka på barns villkor eftersom läroplanen måste följas. Något som också framgick genom våra barnintervjuer var att pedagoger inte är med och deltar i barns lekar utan istället väljer att planera inför någon kommande aktivitet, eller att gå på rast. Det framgick även att de ”pratar och tjarar” med sina kolleger, både privata angelägenheter och saker gällande verksamheten. Detta ansåg barnen vara tråkigt och att det var jobbigt att lyssna på deras ”prat och tjar”. Majoriteten av barnen i intervjuerna ansåg att pedagoger ska delta, de vill då att de framförallt ska vara den busiga pedagogen som gör tokiga saker och har en massa påhitt på gång. Några barn vill att de ska leka det barnen vill och några andra barn nöjer sig med att pedagogerna iakttar eller sitter med när barnen spelar spel eller lägger pussel. Det framgick också ur ett fåtal barnintervjuer att en del barn inte ville att pedagoger ska delta i deras lekar, barnen menade att deras lek var en barnsak och inget som vuxna förstod sig på. Vissa lekar vill barn leka själv och bör få göra det också. Men då anser vi att det är viktigt att observera vad det är barnen leker, det blir då lättare som pedagog att delta i leken eller fånga barnens intresse genom att lyfta deras erfarenheter och intresse i verksamheten.

6. Sammanfattning

Detta arbete belyser pedagogers deltagande i leken ur barns perspektiv. Syftet med detta arbete är att belysa hur barn ser på pedagogers deltagande i leken. Utifrån detta ställer vi frågeställningarna:

- Vad gör pedagoger då barn leker och när deltar de i leken?
- Hur vill barn att pedagoger ska delta i leken?
- På vilket sätt leker pedagoger?

Hur ser barn på pedagogers deltagande i leken? Vill barn att pedagoger ska delta i leken? Samt Anser barn att pedagoger kan leka? Dessa frågeställningar har bearbetats och diskuterats i denna studie och utifrån kvalitativ undersökning med hjälp av barnintervjuer och barnobservationer har svar framkommit. I litteraturdelen kommer olika forskare och författare att berätta hur man sett på pedagogers deltagande genom olika tidsperioder, samt hur det ser ut i dag. Det har inte alltid varit lika populärt för pedagoger att delta i barns lek som det är just nu. I litteraturdelen lyfts även pedagogers deltagande i leken som positivt av bland annat Olofsson, Lindqvist och Åm men vi lyfter även andra forskare och författare som inte är lika positiva till pedagogers lekdeltagande som till exempel Tullgren, Rasmussen och Steinholt. Resultatet i denna studie har arbetats fram utifrån videoinspelningar av barnintervjuer som ägt rum under VFU:n (Verksamhetsförlagd utbildning). Det har även gjorts observationer av barns lek och pedagogers deltagande. Många intressanta iakttagelser och givande svar har lyfts fram om pedagogers deltagande i barns lek och vad pedagogerna gör då barn leker. I resultatet beskriver vi vad barn anser om pedagogers deltagande i leken. Barn anser att pedagoger inte deltar i leken men många är positiva till deras lekdeltagande och vill att pedagogerna deltar på deras villkor. Något som också framgick under barnintervjuerna var att pedagogerna prioriterade annat istället för att ingå i barnens lek. Barnen lekte hellre med sina kompisar än med pedagogerna på förskolan/barnskolan och några barn sa att deras lek var en barnsak där inte pedagogerna kunde delta. Pedagogerna fick inte plats, eller så lekte barnen hemliga lekar. I diskussionen diskuteras vårt arbete utifrån frågeställningarna i syftet och vi lyfter även det som berört oss extra mycket. Vi tar bland annat upp om pedagoger bör delta i leken eller inte utifrån iakttagelser, observationer och intervjuer, samt pedagogens plats i leken. Vad menar barnen när de säger att pedagogerna inte får plats i leken? Menar barnen att

pedagogerna inte får plats fysiskt eller mentalt? I diskussionen tas också upp hur vi kunde ha gjort annorlunda vid intervjuerna för att få ett ännu rikare material att jobba med.

Slutsatsen är att enligt barnen är det för lite lekdeltagande från pedagogernas sida. De flesta barnen vill att pedagoger ska delta i deras lekar, förhålla sig till deras regel – och normsystem samt att vara den busiga pedagogen. Men det framgick även att barnen ibland ville leka med sina kompisar utan pedagogers deltagande.

7. Källförteckning

Abbott, L. (1995). "Lek är toppen!" – Om att utveckla lek i skolan. I J. R. Moyles. (Red.). *Släpp in leken i skolan!* Stockholm: Runar.

Arner, E. & Tellgren, B. (1998). *Barns syn på vuxna - samtalets betydelse för att finna och förstå barns perspektiv*. D-uppsats. Örebro: Högskolan.

Cederborg, A-C. (2000). *Barnintervjuer – vägledning vid utredningsarbete*. Stockholm: Liber.

Chambers, A. (1993). *Böcker inom oss. Om boksamtal*. Stockholm: Nordstedts.

Doverborg, E. & Pramling Samuelsson, I. (2001). *Att förstå barns tankar*. Stockholm: Liber.

Emilsson, A. (2003). Att sätta barnet i centrum. I E, Johansson. & I, Pramling Samuelsson. (Red.). *Förskolan – barns första skola*. Lund: Studentlitteratur.

Fagerli, O. & Lillemyr, O. F. & Söbstad, F. (2001). *Vad är förskolepedagogik?* Lund: Studentlitteratur.

Halldén, G. (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk forskning i Sverige*, (1-2), 13-23.

Hjort, M-L. (1996). *Barns tankar om lek*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (2003). Förskolans vardag. I E, Johansson. & I, Pramling Samuelsson. (Red.). *Förskolan – barns första skola*. Lund: Studentlitteratur.

Lillemyr, O. F. (2002). *Lek-upplevelse-lärande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Lindqvist, G. (1996). *Lekens möjligheter*. Lund: Studentlitteratur.

- Lindqvist, G. (2002). *Lek i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Löfdahl, A. (2002). *Förskolebarns lek- en arena för kulturellt och socialt meningsskapande*. Karlstad: Karlstad universitet. Institutionen för utbildningsvetenskap.
- Lökken, G & Söbstad, F. (1995). *Observation och intervju i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- May, T. (2001). *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Näsman, E. (1994). Vuxnas intresse att se med barns ögon. I L. Dahlgren, & K. Hultqvist, (Red.). *Seendet ur seendets villkor: En bok om barns och ungas välfärd*. Stockholm: HLS.
- Olofsson, B.K. (1987). *Lek för livet*. Stockholm: HLS
- Olofsson, B.K. (1991). *Varför leker inte barnen?* Stockholm: HLS.
- Olofsson, B.K. (1996). *De små mästarna- om den fria lekens pedagogik*. Stockholm: HLS.
- Rasmussen, T.H. (1993). *Den vilda leken*. Lund: Studentlitteratur.
- Smith, P.K. (1995). *Leken och hur den används*. I J. R., Moyles. (Red.). (1995). *Släpp in leken i skolan!* Stockholm: Runar.
- SOU 1997:157. *Att erövra omvärlden - Förslag till läroplan för förskolan*. Stockholm: Fritzes.
- Steinsholt, K. (1999). *Lett som en lek*. Trondheim: Tapir.
- Strander, K. (1997). *Jag är glad att jag gick på dagis*. Stockholm: HLS.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken – Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Tullgren, C. (2003). *Den välreglerade friheten – Att konstruera det lekande barnet*. Malmö: Malmö Högskola, lärarutbildningen.

Utbildningsdepartementet, (1994). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklass, fritidshemmet – Lpo 94*. Stockholm: Fritzes.

Utbildningsdepartementet, (1998). *Läroplan för förskolan – Lpfö 98*. Stockholm: Fritzes.

Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska principer- inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Williams, P., Sheridan, S. & Pramling Samuelsson, I. (2002). *Barns samlärande: en forskningsöversikt*. Stockholm: Liber.

Åm, E. (1992) *Leken i förskolan- de vuxnas roll*. Stockholm: Natur och Kultur.

Öhman, M. (1996). *Empati genom lek och språk*. Stockholm: Liber.

Bilaga 1

Intervjufrågor

Berätta för mig vad ni brukar leka på ”dagis”?

Vem leker du helst med?

Brukar någon vuxen vara med och leka?

Hur skulle du vilja att de vuxna leker?

Vad gör de vuxna när ni leker?

Kan vuxna leka?

Får ni leka vad ni vill här på ”dagis”?

Bilaga 2

Brev till föräldrar

Hej!

Vi är två studenter som läser vår sista termin på lärarutbildningen på högskolan Kristianstad. Vi håller på att skriva ett examensarbete som handlar om pedagogers deltagande i leken sett ur barns perspektiv. Detta medför att vi kommer att göra barnintervjuer med barn mellan 3 – 7 år, intervjuerna kommer också att filmas för att underlätta och så att vi får ett bättre sammanhang. Vi frågar därför er om ni tillåter ert/era barn att delta i en intervju. Här är det också viktigt att påpeka att det väsentligaste i intervjun är barnens syn på pedagogerna deltagande i leken. Vi vill också påpeka att valet av barn kommer att ske slumpmässigt och när tid finns. Vi hoppas att vi får er tillåtelse att intervjua ert barn. Varje barn har unika erfarenheter som vi gärna vill ta del av. Med anledning av att intervjun kommer att filmas, kommer filmen att förstöras så fort vi sammanställt intervjun. Alla våra uppgifter kommer att behandlas konfidentiellt vilket innebär att alla namn ersätts med påhittade namn och vi kommer givetvis att respektera om ert barn inte vill vara med, eller om ni anser att det är olämpligt.

Var vänlig ringa in det alternativ som ni väljer.

Jag godkänner att mitt barn är med i undersökningen.

Jag godkänner inte att mitt barn är med i undersökningen.

Barnets namn _____

Målsmans underskrift _____

Tack för att ni tar er tid!

Var inte rädda för att fråga oss om det är något ni undrar över innan ni tar ert slutgiltiga beslut angående vår förfrågan.

Med vänlig hälsning Camilla och Jenny